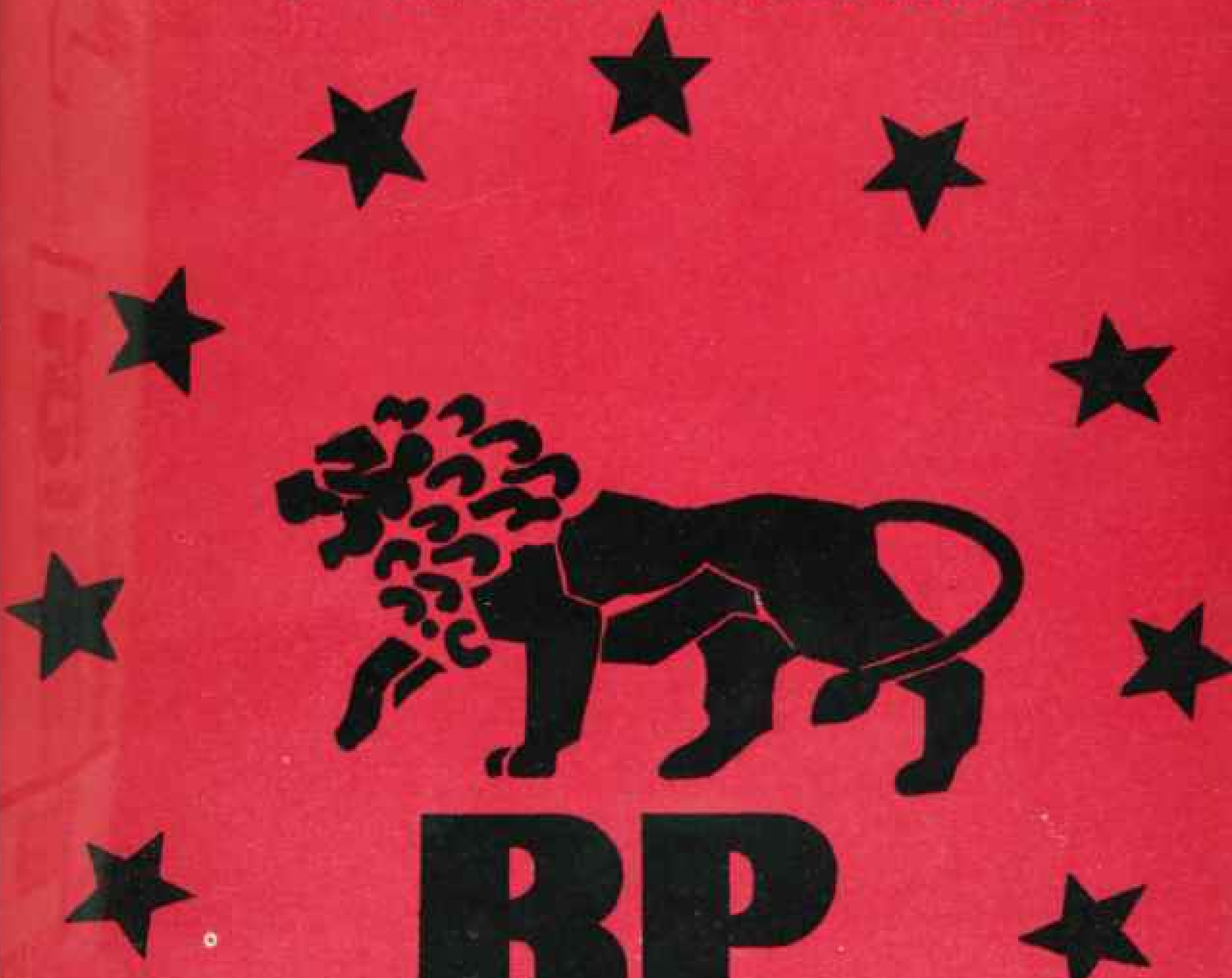
AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

SAYI : 669
15 NİSAN 1967
FİYATI 125 KURUŞ

TÜRKİYEDE BİR MEZHEP
BİR PARTİ KURUYOR

BİRLİK PARTİSİ

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

FAYDALIDIR...

GRİPİN, bas, diş, adale, sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder
GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında basarı ile kullanılır
GRİPİN, grip ve nezle baslangıcında bircok fenalıkları önler

Cilt: XXXVIII Yıl: 13 Sayı: 669

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — SİNEMA: Nijat Özön — TİYATRO: Naciye Fevzi Lûtfi Ay — DÜNYADA: T. Kemal — KİTAPLAR: İlhami Soysal

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI:

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI :

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER :

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :

12.4.1967

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

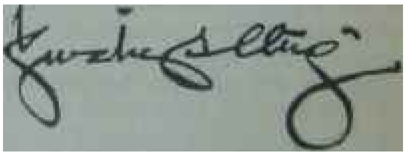
Kendi Aramızda

Bu hafta sizlere kapak konusu olarak "Aslanlı Parti'yi sunuyorum. Aslanlı Parti, bilindiği gibi, alevî yurttaşlarımızı temsil etmek üzere, bundan bir süre önce kurulmuş olan ve son günlerde üzerinde çok söz edilen "Birlik Partisi"dir. Partinin kurucusu, Ankara avukatlarından Cemal Özbeydir. Aslında bir mezhep partisi niteliği taşıyan ve kurulusu, gazete bürolarına gönderilen haber bülteninden öğrenilen Birlik Partisi, kuruluşundan bir süre sonra, nedense, politikacıların ilgisini çekmiş ve Parlâmento içinde birkaç üye partiye sahip çıkmıştır. Bir yandan da, alevîlerin çoğunlukta bulunduğu bir takım dernekler harekete geçirilerek, yeni partinin etrafında bir ilgi çemberinin doğması sağlanmıştır. BP'nin amblemi, bir aslanın çevresine sıralanmış 12 yıldızdan ibarettir. Aslan, Hazret! Aliyi, yıldızlar ise 12 İmamı ifade etmektedir. Bu da göstermektedir ki, Birlik Partisi, alevi oylarını kanalize etmeği amaçlıyan bir mezhep partisidir.

Partinin böylesine bir havaya bürünmesi dikkatimizi çekti ve meseleyi enine boyuna incelemeğe karar verdik. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda yer alan "B.P." başlıklı eğlenceli yazı okunduğunda, bu nevzuhur partinin ne menem şey olduğunu, nasıl kurulduğunu, kimler tarafından desteklendiğini ve alevi yurttaşların politik amaçlara nasıl filet -edilmek istendiğini öğrenecek ve hayret edeceksiniz.

Bu hafta bir başka ilginç yazı da, "Politikacılar" başlıklı yazıdır. Geçen hafta içinde bir belli çevre hep, bir haberi yaymağa büyük gayret sarfetti. Bu haber, İsmet Paşanın sağlığı ile ilgilidir. Belli çevreler, çeşitli kimselere, bu arada AKİS'e de telefon ederek, İsmet Paşanın sağlık durumunun vahim olduğunu haber verdiler ve bunun doğru olup olmadığını sordular. Pek çok basın mensubu, bu önemli haberle yakından ilgilendi ve İsmet Paşaya yakın kim varsa, ondan Paşanın sağlığım soruşturdu. İsmet Paşa hakkında çeşitli söylentiler yayıldığı gece, C.H.P. Genel Başkanı, Çankayadaki Pembe Evde mışıl mışıl uyumaktaydı. Ama yayılmak istenen haberlere en güzel cevap, haftanın başında Pazar günü Paşanın, eşi ve en küçük torunu Güçlü Toker ile evin bahçesinde yaptığı gezinti oldu. Gazete muhabirleri sağlık ve neşe içinde buldukları C.H.P. Genel Başkanına sevinç içinde koşuştular ve kendisiyle şakalaştılar. Politik hesaplarım Paşanın sağlığı üzerine kuranlar, böylece, bir kere daha avuçlarını yaladılar. "Politikacılar" başlıklı yazı, bu yayılan haberle ve İsmet Paşanın, Pembe Evin bahçesinde yaptığı gezi ile ilgilidir.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt: XXXVIII Sayı: 669 15 Nisan 1967

YURTTA OLUP BİTENLER

Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel
"Haysiyetli Politika" buysa!..

Millet

"Haysiyetli nane!"

Bundan üç sene kadar evvel İsmet İnönünün azınlık kabinesi Meclisteki çoğunluk tarafından devrilirken bu hareketin mucip sebeplerinden biri olarak Türkiyenin, Kıbrıs konusunda "haysiyetli bir politika" takip etmesi lüzumu gösteriliyordu. İnönü, İkinci Dünya Harbine memleketi sokmamak suretiyle nasıl, milletin erkekliğini öldürmüşse -söz, DP'nin kurucularından birine aittir- Kıbrıs işinde de atak ve cesur davranmamakla rum lara gerekli dersi vermemiştir. Halbuki işte şimdi, -bundan üç sene kadar evvel- aslan gibi bir hükümet kuruluyordu ve bu hükümet millete dayandığı, memleketin asıl kabinesi olduğu için Kıbrıs dâvasını anında halledecekti. Bu palavraları seçim kampanyasında, "Başkan Johnson Demirelin yakın arkadaşı olduğu için" Türkiyenin takip edeceği "haysiyetli politika"nın Amerika tarafından da destekleneceği propagandası daha da ileri bir safhaya götürmüştür.

Bugün, siyasî bakımdan, Kıbrıs konusunda Türkiye tam bir atalet içindedir ve Înönünün, Amerikayla bu işe dostane çare bulunamayacağını anladıktan sonra milletlerarası sahada giriştiği faal gayretlerin sonu çoktan gelmiştir. İnönü, Taksim tezinden derhal Federasyon tezine dönmüş ve ona her bloktan çok taraftar toplayabilmiştir. Her halde AP ve onun başkanı bunu "haysiyetli politika" saymamışlar, kendileri bir "haysiyetli politika" düşünmüşlerdir. Ama bu politika nedir, bunun sırrına şimdiye kadar kimse erememiştir.

Halbuki, Adada tekrar kanın gövdeyi götürdüğü bu son hafta bu politikanın ortaya çıkarılmasının tam fırsatını teşkil ediyordu. Yunanlılar şu anda türklere ağır silâhlarla saldırmaktadırlar ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri bir ateşkesi sağlamak için çırpınmaktadırlar. Adayı

HAFTANIN İÇİNDEN

Türkiye değişiyor, beyler!

Metin TOKER

Son seçimlerde çok kimse, muhakkak ki, seçmene kızmıştır. O kadar basit gerçekleri bir büyük kütle anlamadı veya bir büyük kütle öylesine iptidai yutturmacalara kandı diye.. C.H.P. elinden gelen gayretle Ortanın Solunun ne olduğunu, Türkiyenin ihtiyacına niçin onun karşılık verebileceğini anlatmaya çalışırken insanları aptal yerine koyan bir kampanya işletilmekteydi. "Aman dikkat! Eğer C.H.P.'ye oy verirseniz hepimiz komünist oluruz.." sloganı bu kampanyanın parolasıydı ve A.P.'liler diyorlardı ki: Bizi iktidara getirmediğiniz takdirde memleket C.H.P. + T.İ.P. ikilisinin eline geçecektir..

Ama seçmen acaba, kendisine kızıldığı kadar haksız mıydı? Ortanın Solu formülü ortaya geç atılmamış mıydı ve T.İ.P. gerçekten, Türkiyeye korkulacak bir istikbal söylemiyor muydu? C.H.P.'liler Ortanın Solunun ne olduğunu anlamışlar mıydı ki bunu başkalarına anlatabilşinlerdi? Bizzat kendilerinin bazı en akıllıları bir takım şüphelere ve endişelere sahip değiller miydi? Bir C.H.P. + T.İ.P. kombinezonunun Türkiyeyi, böyle kombinezonların Bulgaristanı veya Çekoslavakyayı götürdüğü akıbete götürmemesi hiç mi imkânsızdı? Zira komünizm elbette ki "evine geldiğinde kapının arkasında bir yabancı kasket görürsen karının yanında başkası var demektir, sen hemen dışarı çıkıp bir kaç tur atacaksın, tekrar öyle geleceksin" değildir ama, komünizm de komünizmdir ve bu rejim en gerçek çehresiyle dahi gıpta edilecek Ur sistem olmaktan uzaktır.

Seçimlerden sonra Türkiyede iki grup insan seçmenin davranışını bu unsurlara bağlamamıştır ve bunlar, onun kolay kandırılır, hep kandırılır bir kütle olduğu hesabıyla kendilerine Ur politika çizmişlerdir. Bu gruplardan biri "Demirel Takımı", diğeri "Feyzioğlu Takımı"dır. Her iki grup ta temel inanç olarak Menderesin bir inancını almışlardır: Ben bu millete aday diye odunu göstersem onu milletvekili seçtiririm! Bu kafayla Demirel, seçimlerde bolluk ve ucuzluk, refah ve huzur vaad ettiği kütlelerin sırtlarındaki yükü biraz daha ağırlaştırmaktan çekinmemiş, sonra da onun gözü İçine bakarak "Mesele pahalılık değil, fıkaralık meselesidir" diye inciler paralamıştır. Belki seçmenin odunu bir defa milletvekili seçmesi kabildir ama bunu bir ikinci defa daha tekrarlayıp tekrarlamayacağını önümüzdeki seçimler gösterecektir.

Ya, "Feyzioğlu Takımı"nın halini görüyor musunuz? Bu takım bir yerde hatasını anlayıp duramadığı için nasıl, çırpındıkça batıyor ve battıkça çırpınıyor.. Aman yarabbi, bugünkü Feyzioğlunun söylediklerini dünkü Feyzioğlu işitseydi, bugünkü Orhan Öztrağın seviyesiz polemiklerini dünün seviyeli Orhan Öztrağı okusaydı ve Maliye Bakanı Ferit Melen Ç.E.P. mensubu Ferit Meleni görseydi yürekleri hiç burkulmaz olur muydu? Takımın başını çeken Feyzioğlunun Milliyet gazetesinde Abdi İpekçiyle giriştiği tartışmanın en sonda, sabırlı ve nazik İpekçiyi bile "Hadi canım sen de.." dedirtecek hale getirmiş bulunması sebepsiz değildir. Feyzioğlu bugüne kadar, yeni girdiği kampanyada incir çekirdeğini dolduracak tek bir lâf edememiştir ve Ecevit Ortanın Solunu inanılmaz başarıyla kütlelere anlatırken bütün o takım "benim oğlum bina okur.." tertibi hep aynı yaveleri söylemektedir: Ulus gazetesinde bir adam varmış, o marksist görüşler savunuyormuş; Kim dergisinin sahibi C.HP. nin Merkez Yönetim Kurulu üyesiymiş, onun dergisinde sol şarkılar söyleniyormuş; bir takım solcu yayın organları da, ah, bu Feyzioğlunu ve arkadaşlarını yıpratıyorlarmış! Bu üçlü mucip sebebe eklenen bir yenisi, çamur atma teşebbüsleridir. Bu teşebbüsün ilk kurbanları, Ortanın Solu politikasının yanında yer alan "C.H.P.'nin âkil adamları"dır.

"Demirel Takımı" ve "Feyzioğlu Takımı" seçmeni hep kanan, hep kandırılan bir kütle saymanın getirdiği zararları bünyesinde hissetmektedir de "T.İ.P. Takımı" daha mı iyi bir durumdadır? Bir zamanlar Üniversitede bir "yeni rüzgâr" gibi rağbet gören ve ilericiliği, yeniliği temsil ettiği sanıldığı için bol taraftar bulan aşırı solcu parti aynı tarz olmasa bile aynı seviyede yutturmacalara giriştiğinden hızı kesilmiş haldedir. Üniversiteli genç solcu yazarlardan o zamana kadar duymadığı bir sesi duyunca bundan hoşlanmış, ama sesin tek tonlu bir melodiden başka şey bilmediğini ve herkese kazaska oynatmak tan başka gaye tanımadığını kolay farketmiştir. T.İ.P.'in itibarı devam ederdi, eğer bir tek gün şu bir tek lâfı bir tek yazarı söylyebilseydi: Elbette Türkiyede de bir komünist faaliyet vardır ve elbette ki komünizm Türkiyede de bir köprübaşı kurmanın gayreti içindedir, ama bu biz değiliz! T.İ.P. hep amerikan tehlikesine çatmış, gericiliğe çatmış, sömürücülüğe çatmış, fakat hep "Türkiyede bir komünizm tehlikesi yoktur. Türkiyede komünist yoktur" edebiyatını yapmıştır. A.P.'nin hep rus tehlikesinden, komünizm tehlikesinden bahsedip Amerikayla ve bilhassa amerikan şirketleriyle münasebetlerimizden ve gerici cereyanlardan hiç bahsetmemesi gibi..

Türkiye değişmeseydi, Türkiye bundan onbeş yıl önceki Türkiye olsaydı, seneler Türkiyeye bir tecrübe getirmemiş bulunsaydı herkesi kör ve âlemi sersem sanan bu zihniyet belki bir şansa malik bulunurdu. Ama bakınız, nerede Demirelin iki yıl önceki prestiji, nerede bugün muhatap olduğu -halktan yana muhatap olduğu- tenkitler; nerene "istikbalin ümidi" Feyzioğlu, nerede bugünün zavallı politika esnafı ve nihayet nerede genç üniversitelilerin yüreğini hoplatan T.İ.P., nerede bugünkü eli kırmızı bayraklı bir takım demagog..

Dünya dönüyor ve Türkiye değişiyor. Bu, karamsar olmamak için bir sebeptir.

bombalamaktan, Makariosun evini bombalamaktan, derhal çıkartmalar yapmaktan yüksek sesle bahsedenler, atanlar ve tutanlar tam bir sessizlik içindedirler. Ağızlarım açtıkları zaman da bunu, bahane söylemek için yapmaktadırlar ve tabii kendi hareketsizliklerinin kusurunu dahi İnönüye yüklemeye çalışmaktadırlar: Adada onbin yunan askeri varmış da, Makarios silâhlanmış ta.. "Haysiyetli politika" ne zamandır onbin kopilden veya bir kaç toptan korkar hale gelmiştir? .

Kıbrıs konusunda İstanbul Köprüsü konusunda konuşurcasına hafif konuşanlar, bunda mahzur görmeyenler şimdi zannediyorlarsa ki millet kendi kendine sormamaktadır, "Hani, haysiyetli politika?" diye, bunlar fena halde yanılıyorlar demektir..

B.P.

Oyun içinde oyun

(Kapaktaki Parti)

"Hazreti Muhammed Peygamberimiz, Mir'aca çıkacağı bir zaman, önüne ansızın, çok heybetli bir aslan dikilir. Kükremektedir. Peygamberimiz birden irkilir ve parmağındaki hatemi -yani yüzüğü- aslanın ağzına atar.. Aslan zararsız hale gelir ve peygamberimiz Mir'aca çıkar. Dönüşünde bir de bakar ki, aslanın ağzına attığı yüzük, Hazreti Alinin parmağında! Bir an şaşırır, 'Ya Ali, sana erdim ama, sırrına eremedim' der ve ekler: 'Ali, sen Allahın aslanısın!."

Bu, bütün müslüman ülkelerde ve Anadoluda yüzyıllardır anlatılan, özellikle, Ali taraftarı oldukları için kendilerine alevî denilen mezhep sâliklerince çok değer verilen bir efsanedir. Ücra bir köyde bir alevî, -hattâ alevî olmıyanlar da- zamanın cumhurbaşkanının kim olduğunu bilmeyebüir, fakat bu efsaneyi bilir, buna inanır. Alevîlerin gözünde "aslan", bu yüzden, bir nevi kutsallık kazanmıştır. Aliyi temsil eden bir semboldür .

1966'nın sonlarına doğru bazı varlıklı ve politika heveslisi alevîler tarafından bir parti kurulmuş ve bu partinin amblemine 12 yıldızla çevrelenmiş bir aslan yerleştirilmiştir.

Alevî mezhebine mensup bir fabrika işçisi, kendisine, "Aslan ve 12 yıldız neyi temsil ediyor?" diye sorulduğunda,

"— Aslan, Hazreti Aliyi temsil etmektedir. Bilirsiniz, biz alevîler Hazreti Aliyi çok severiz. Aslan resminin etrafındaki 12 yıldız da 12 İmamı temsil etmektedir. Bu, asırlardır böyle bilinir" diye cevap verdi.

Şimdi Türkiyede bazı aklıevveller, Türkiyedeki alevîlerin bir partide kanalize edilmesi halinde, bir türlü ilerliyemedikleri politikada artık ikbal yollarının kendilerine açılacağını ummaktadırlar. Tıpkı, bütün işçileri aynı partide toplamak hevesli1eri gibi.. Perdenin daha da ardındaki bazı iktidar mensupları ise sinsi sinsi gülmekte, "Alevîler lâik Halk Partisine oy verirdi. Şimdi bu partiyi -alevîlerin kurduğu Birlik Partisini- desteklersek, nasıl olsa bizim tarafa çekemeyeceğimiz bu büyük oy kitlesi ile rakibimizin -yani CHP'nin- ilgisini keseriz" diye hesap yapmaktadırlar.

Böylece ortaya çıkan parti, İktidarın desteği ile, CHP'nin kuvvetli olduğu bölgelerde teşkilâtlandırılmakta, bazı politika hevesli1eri parlak rüyalar içinde yüzmektedirler.

Kulağa Küpe...

Aslan yürekli yeni Rişarlar!

Alevî Partisi der ki: Alevîlerin hakkını Alevî Partisi korur! Ama o zaman alevî vatandaşlar bir sınıf olurlar, ister istemez karşı sınıflar onun hakkından gelmeye çalışırlar..

İşçi Partisi der ki: İşçilerin hakkını sendikalar değil İşçi Partisi korur! Ama o zaman işçi vatandaşlar bir sınıf olurlar, ister istemez karşı sınıflar 'onun hakkından gelmeye çalışırlar..

İnsan İsmet Paşanın, kendisine Türkiyenin bir İslâm Paktına girmesini salık veren arap temsilcisine cevabını hatırlıyor:

"— Ama düşününüz, ya bir de hristiyanlar bir Hıristiyan Paktı kuruverirlerse.."

Hani, Haçlı Seferleri de böyle başlamıştı da..

Hüseyin Balan

Allah söyletince..

Demirel No: 2

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü, bir AKİS muhabiri, bu partinin Genel Başkanına,

"— Ne zaman iktidara geleceksiniz?" diye sordu ve şu cevabı aldı:

"— Allanın izniyle, 1969'da!"

Kısa adı BP -ingiliz sermayesine dayanan meşhur petrol şirketi BP ile karıştırılmamalıdır- olan Birlik Partisinin Ankarada Bayındır Sokaktaki Genel Merkezinde ileri sürülen bu ilginç iddianın sahibi, Hüseyin Balandır. Birkaç gün öncesine kadar Bölükbaşının yanında dolaşan silik milletvekillerinden biri olan Balan, şimdi Birlik Partisinin Genel Başkanıdır.

BP Genel Başkanı, geçen hafta yapılan mülakatta "1969'da iktidar" iddiasını ileri sürdükten sonra, şu soru ile karşılaştı ve nedense biraz şaşırdı:

"— Peki, siz Cumhurbaşkanı mı olacaksınız, yoksa Başbakanlıkla yetinecek misiniz?"

Genel Başkanlık odasında bir tedirginlik rüzgârı esti. Mülakatı, ve bilhassa Genel Başkanın cevaplarını, oğlunu evlendiren babaların memnuniyeti ile izleyen Genel Yönetim Kurulu üyeleri, bu soru karşısında huzursuzluk ifade eder şekilde kıpırdandılar. Hem sorunun

ciddiyetinden emin olamıyorlar, hem de çiçeği burnunda Genel Başkanın bir pot kırmasından endişe ediyorlardı. Balanın tereddüdü uzun sürmedi, esrarlı bir eda takınarak,

"— Hiç ümit etmediğiinz bir adam, Cumhurbaşkanı; yine ümit etmediğiniz biri de Başbakan olacaktır!." dedi.

1969'da Türkiyeye Başbakan ve Cumhurbaşkanı ' olacak kimseleri öğrenerek muazzam bir gazetecilik başarısı kazanmaya heveslenen AKİS muhabiri, heyecanını gizlemeğe çalışarak sordu:

"— İsimlerini öğrenebilir miyim?"

Genel Başkan,

"— Onu söyliyemeyiz" diye kar şılık verdi.

Birlik Partisinin lideri, politikaya bir sıçrama ile giren, ikinci sıçrama ile de Başbakan olan Süleyman Demireli andırmakta, hattâ bu benzerlikle övünmektedir.

Adananın "Çakalkuyusu" -yeni adı Hakalkuyusu- köyünde doğmuş, Anadoluda tamamladığı orta tahsilden sonra Teknik Üniversiteye girmiş olan BP lideri, tahsilini, kendi ifadesi ile, şöyle bitirmiştir:

"— Yüksek inşaat mühendisi ve su ihtisası ile mezun oldum."

"— Demirel de öyle galiba?"

"— Evet... Yalnız o benden bir yıl eksik okudu.."

Balan, sonra bir süre devlet hizmetinde çalışmış ve Demirel gibi müteahhitliğe atlamıştır. Müteahhitken hiç bir işte zarar etmediğini' söylemektedir. Politikaya müteahhitlikten, BP'ye MP'den geçmiş, hemen de Genel Başkan olmuştur. Hemencecik Genel Başkan olması hakkında ise şöyle demektedir:

"— Biz hızlıyız, biz mühendisiz, biz hesap adamıyız.."

Partinin görüş ve deyişleri

Balana göre, Anayasa sosyalizme izin vermemektedir; kendisi ve partisi, "sosyal" kelimesinden sosyalizm çıkarma hevesinin karşısındadır, "bu memlekette, çalışan kazanır". Balan, bu noktada ilginç bir fikir ileri sürdü ve memleketteki sosyal dengesizlikler hakkında partisi adına şöyle dedi:

"— Biz, her fakirin süratle zengin olabileceğine inanıyoruz.."

BP, toprak reformuna da taraf tardır. Ama kimseyi gücendirmemek şartiyle... Lider, bu konuda,

"— Kimsenin bir karış toprağını alıp bir başkasına vermek taraflısı değiliz.." dedikten sonra,

"— Peki, kimsenin toprağını kamulaştırmıyacağınıza ve kimseye toprak vermiyeceğinize göre, bu nasıl toprak reformudur?" sorusuna,

"— Tarım reformu şeklinde düşünüyoruz. Verimi artırıcı tedbirler şeklinde düşünüyoruz.." cevabını verdi.

Bu, fakir köylüden yana görünen, ama toprak reformuna yanaşmayıp "tarım reformu" diye muğlâk bir lâfı geveleyip duran iktidar partisinin toprak görüşüne çok benziyordu. Gazetecinin,

"— O halde, sizin toprak reformu konusundaki görüşünüz AP'ninkine çok yakın?" sorusunu Balan,

B.P. Genel Merkezi

"Ne ararsan bulunur, derde devadan gayri"

"— Olabilir, uzak değiliz AP'den" şeklinde cevaplandırdı.

Liderin "devletçilik", "özel sektör" ve "karma ekonomi" hakkındaki açıklaması ise şöyledir:

"— Biz, BP olarak, hepsine taraftarız!."

Bu arada söz dönüp dolaşıp, BP ile aleviler arasındaki ilişkiye ve parti ambleminin anlamına geldi. Lidere göre, aslanın çevresindeki 12 yıldız 12 İmamı temsil ettiği gibi, hristiyanlıktaki "havariyûn"u -12 havariyi- veya Anıtkabirdeki 12 çift aslanı da temsil edebilirdi. Ne vardı bunda, alınacak?.

Balan,

"— Bizim partimiz, işaret partisi, hurafe partisi değildir, siyasî partidir" derken, bir yandan da elindeki tesbihi şakırdatıyor ve gülüyordu. Partinin amblemi ve tutumu yüzünden doğan polemikler, BP'nin bir mezhep partisi olduğu yolundaki fikirler ise, Balana göre, yine BP'ye yarıyordu.

Parti tüzüğünün kapağını da süsleyen amblemi göstererek,

"— Bunu değiştiremem! Kat'iyen, bir kılına dokunamam!. Alevîler belki de bunun için geliyorlar partimize. Biz gelmelerine mâni olamayız. Hem, biz polemikten memnunuz" diyen lider, yine gülerek ekledi:

"— Kişi âlemi nasıl bilir? Kendi gibi!."

Âlemin kişiyi nasıl bildiği yakında görülecektir. Ama alevîlerin BP'yi kendileri gibi bilmeleri için sadece amblemle yetinilmemektedir. Partinin teşkilât ve yönetici kadroları tamamen alevîlerle doldurulmaktadır. Genel Yönetim Kurulunda, 4 kişinin dışında, üyeler ve Genel Başkan alevidir. Tüzük ve programın tesadüf sayılamıyacak kadar çok maddesi, mezhep meseleleri ile ilgilidir. Tüzük ve programda sık sık tekrarlanan ve -yüzyıllardır ezildikleri yetmezmiş gibi ,eski Diyanet İşleri Genel Başkanı İbrahim Elmalının tutumu ve Ortaca olayları (Bak: AKİS, Sayı: 627, "Lâiklik") ile büsbütün mağdur duruma sokulanalevileri avlamak için kullanılan formül, alevîlere ve alevîliğe karşı

takınılan adaletsiz tutuma son vermek ve inanç hürriyetini, ibadet ve âyin hürriyetini sağlamaktır!

Genel Başkan, AKİS'çiye, iktidara geldikleri takdirde Diyanet İşleri Teşkilât Kanununu da değiştireceklerini ve sünnî hâkimiyetini giderici tedbirler alacaklarını söyledi.

Mutaassıp olmıyan, aydın fikirli, sanata ve folklora düşkün alevî kitlesinin BP tuzağına düşüp düşmiyeceğî, şu günlerde zihinleri meşgul eden bir sorudur.

Geçen hafta İstanbulda "Dostlar Sofrası"nda cereyan eden bir konuşma ,bu noktaya ışık tutabilir.

Yusuf Baba reddetti

Posbıyıklı, ortadan biraz uzun boylu, babacan tavırlı seksenbeşlik adam, karşıdaki masadan, Tek rakısıyla dolu kadehim kaldırdı, tam yudumlıyacağı bir sırada dış kapının çalındığım duyunca,

"— Gelen kimlerdi, hanım?" diye sordu.

Güleç yüzlü eşi ,

"— Yabancı değil, efendi; üç can geldi. Beklediğimiz üç can" cevabını verdi.

Saçları yağmurdan ıslanmış üç genç, saygıyla içeri girdikten sonra "Baba"nın elini öptüler ve masada kendileri için ayrılmış olan yerlere oturdular.

Sofra, orta halli idi: Balık, salata, pilâki ve bir şişe rakı. Sofrada, "Baba"dan sonra kadeh kaldırılıyor ve içki içiliyordu. Bu, sofranın bir özelliğiydi ve "Baba'ya olan saygıyı gösteriyordu. İkinci' bir özellik de, dedikodudan, politikadan ko nuşmanın yerini şiirin, müziğin ve "nefesin almış olması idi.

Ancak, saatlerin su gibi akıp gittiği bir sırada gençlerden biri "Baba"ya,

"— Bir parti kurulmuş. Sizi de almak istiyorlarmış. Girdiniz mi?" diye sordu.

Yaşlı adamın cevabı:

"— Haberim var. Bana geldiler. Girmemi çok istediler, amma kabul etmedim. Bu partinin değil, hiç bir partinin içine girmem! Politikayla işim yok.." oldu.

Sonra da Yunustan bazı nefesler okumaya başladı.

Bu konuşma, geçen hafta İstanbulda, Kızıltoprakta, Taşköprü Caddesi üzerindeki 58 numaralı apartmanın ikinci katında bir dairede cereyan etti. Sedirde oturan posbıyıklı, yaşlı adam, son bektâşî şeyhlerinden, "Yusuf Baba" diye anılan Yusuf Tahir Ataerdi. Bektaşî Şeyhini ziyarete giden gençlerden biri -mevlevî müziğine âşinâ, kudüm çalmakta ünlü- bir yazar, ikincisi hâlen Hukuk Fakültesi son sınıfta okuyan bir öğrenci, üçüncüsü de AKİS'in İstanbul Temsilcisiydi.

Oturduğu evin hemen yanıbaşında, kendi ismiyle anılan bir tekkenin de vaktiyle şeyhi olan, İstanbuldan çok Ege bölgesindeki alevî ve bektaşîler arasında oldukça nüfuzu' bulunan Yusuf Babanın -istendiği halde- girmediği parti ise, Birlik Partisi idi. 80 bin seçmene tesir edebileceği ileri sürülen Yusuf Babanın Birlik Partisine iltifat etmeyişinin bir nedeni olması gerekirdi.

İstanbulda, sadece son iki ay içinde 11 ilçede teşkilât kuran -hem de en pahalı ve gözebatıcı yerleri kiralayan- bu partinin tüzük ve programı, halen Ankarada avukatlık yapmakta olan, önce DP'li, sonra "DP'yi nasıl kapattırdım?" kitabının yazarı, sonra Hür. P.'li, daha sonra da CHP'li olup, her üç partiden de her seferinde adaylığını koyduğu halde birtürlü milletvekili seçilemeyen Cemal Özbey tarafından, öteki partilerin tüzük ve programlarından derleme, aktarma, değiştirme suretiyle hazırlanmıştır. Alevileri avlamak ve herkesi tavlamak amacı, bu ilginç programın 10. maddesinde şöyle dile gelmiştir: "İşsize iş, aşsıza aş, evsize ev, okulsuza okul temin etmek..."

Unutulan sadece, "evde kalmış kızlara koca" vaadidir!

B.P. yöneticileri çalışıyor
Hû diyelim, hû!

Yüzbinler dönüyor

Mezhep çatışmasının hâlâ sürüp gittiği ve bazı çıkarcı çevrelerce sürdürüldüğü bir memlekette, amacı alevî oylarını kanalize etmek olan Birlik Partisinin, her şeyden önce, alev! kitlesine zarar vereceğini söylemek hiç de kehanet sayılmamalıdır. Bu basit gerçeği göremiyecek kadar şahsî hesaplar peşinde koşan AP, BP'ye karşı kendi teşkilâtını uyaracağı yerde, -aksine-, bu partiye maddî destek olmaktadır. Bazı alevîlere göre, BP'nin kuruluşundan hemen sonra İktidar, maddî sıkıntı içinde olduğu bilinen birine 300 bin lira vermiştir. Parayı çantasına koyan bu zat, AP'den aldığı talimata uyarak Malatyaya gitmiş ve teşkilât kurmak için çalışmıştır. Ancak, uyanık insanlar, olan Malatyadaki alevîler, daha bu şahsın Malatyaya gelmesinden önce durumu ha-

ber almışlar ve kendisine, "Satılmış adam" diye karşı koymuşlardır.

"Aslan" ve "12 yıldız"lı flamayla köylere girecek olan Birlik Partisine, okumamış, yoksul alevi vatandaşların kendilerini kaptırmaları ihtimali, zayıf da olsa, vardır. Meydan nutuklarından çok, ev toplantılarında, "Sen Hazreti Aliyi ye 12 İmamı seviyorsan, Birlik Partisine rey ver" denilecek ve yüzbinlerce seçmen, bu sihirli amblemle büyülenerek avlanacaktır!

Geçen ay, emekli General Hasan Tahsin Berkman, "Amerikan taraftarı ve hayranı" olarak tanıtılmış -bu dedikodu, "Cem" dergisinde yazılmıştır- ve Genel Başkanlıktan uzaklaştırılmıştır. Titrinden istifade amacıyla Cemal Özbey tarafından Genel Başkanlığa getirilen emekli Generalin bu görevden uzaklaştırılması, bir hizip mücadelesinin sonunda bir "darbe" ile olmuştur. Bu arada Cemal Özbey de Genel Sekreterlikten uzaklaştırılmıştır. MP Ankara milletvekili Hüseyin Balanın 15 gün önce BP Genel Başkanlığına getirilmesinin, T.B.M.M.'ndeki alevî milletvekili ve senatörlere çengel atmak için olduğu ifade edilmektedir. Bu alevî Genel Başkanın sekreterliğine ise, gene alevî avukat Hüseyin Erkanlı seçilmiştir. Ne gariptir ki, Genel Başkan ve Genel Sekreteri alevî olan BP'nin İstanbul İl Başkanlığına da, bunlar gibi, aslen Tuncelili, -eski CHP milletvekili- alevî avukat Haydar Özdemir atanmıştır. İstanbul teşkilâtının Genel Sekreterliğini, BP'nin yayın organı olan "Cem" dergisi sahibi Abidin Özgünay yapmaktadır. Bir nakliyeci olan ve 1965 seçimlerinde Cemal Madanoğlundan daha fazla oy alan -tabiî, alevî olduğu için- Kurbanı Kılıç da İl Yönetim Kurulunda faal rol oynıyanlardan biridir.

Alevî ve bektaşîler üzerinde büyük etkisi olan bir dernek, şimdi BP'nin önemli hedefidir. "Hacıbektaş Turizm ve Kültür Kalkındırma Derneği"ni ele geçirmek ve politik emellerine âlet etmek için, İstanbul ve Ankarada yabana atılmıyacak bir faaliyet gösterilmektedir. Bundan 45 gün önce Ankarada, İstanbul, İzmir, Sivas ve Hacıbektaştan gelmiş üyelerin katıldığı Dernek Genel Kurultayında Genel Başkan Celâlettin Ulusoy, bu görevinden uzaklaştırılmak istenmiştir. Hattâ İstanbul delegesi Kurbani Kılıç, önerge vererek, "Dernek Genel Merkezinin Ankaradan Hacıbektaşa naklini istemiştir. Tabii bu isteğin, Celâlettin Ulusoy yerine BP'ye bağlı kardeşi Feyzullah Ulusoyu Genel Başkanlığa getirmek için olduğu BP'li üyelerce hemen anlaşılmış ve iltifat görmemiştir. Çünkü Dernek Genel Merkezi Hacıbektaşa nakledildiği takdirde, Hacıbektaşta oturan Feyzullah Ulusoy Genel Başkan olacak ve onun bu ünvanla alevîler arasında şöyle bir dolaşması, BP'ni umulduğundan çok. kısa zamanda güçlendirecekti!. Hacı Bektaşi Veli soyundan geldikleri kabul edilen ve alevîler üzerinde büyük nüfuz sahibi olan Ulusoy ailesi, BP' için önemlidir. Ancak, aile ile parti arasında çatışma çık-

B.P.'nin amblemi
Aslanlı parti

mıştır. Feyzullah Ulusoy BP'den istifa etmiş, MP'den BP'ye geçen Kâzım Ulusoy yine MP'ye dönmüştür. Kâzım Ulusoy, BP'liler için, AKİS'çiye,

"— Şimdiden herkes sandalya kavgasına düştü. Kimi Genel Başkan olmak ister, kimi Genel Sekreter, kimi de mebus" dedi.

Diğer Ulusoylar da BP'den teker teker istifa etmektedirler. BP lideri Balan ise,

"— Bu ailenin partide bulunuşu ithamlara yol açıyordu. Biz onları attık" dedi

Bu izah, kedinin, uzanamadığı ciğere kaka demesini hatırlatmaktadır. Aslında, Ulusoyların BP'den topluca ayrılmaları, ufukta görünmüş olan dağılmayı çabuklaştırabilecek önemli bir gelişmedir.

Uyananlar ve uyuyanlar

BP'liler, Hacıbektaş Derneği Genel Merkezinde yapamadıklarını İstanbulda yapmışlar, Derneğin İstanbul Şubesi Başkanı olan Av. İbrahim Karaman BP'ye geçmiş ve CHP'den ayrılmıştır. Bu derneğin, BP'nin eline geçmesi, AP için de bir zafer olacaktır! 1963'te kürtçülükten tevkif edilen ve hangi fikre hizmet ettiği pek bilinmeyen Doğan Kılıç adındaki şahsın da BP'liler arasında sık sık gözükmesi dikkati çekmektedir. "Ehli Beyt" adında, tamamen mezhep ve dinî inançları istismar edici bir gazete çıkaran Doğan Kılıç, Hacıbektaş Derneği Genel Başkanı Celâlettin Ulusoyu bu gazetede itham etmiş ve "Niçin BP'ye girmiyorsun?" diye sormuştur.

Eski Diyanet İşleri Başkanı Elmalının alevîlik konusunda yaptığı saçma çıkış ve beyanlarla Ortaca olaylarının yarattığı havadan faydalanarak meydana çıkan BP, Anadoluda "Pîr" veya "Dede"lerle "Ba-a"lardan medet ummaktadır. 12 İmamı temsil eden amblemdeki 12 yıldız, aslında, dini yönden büyük etkili alevî dedelerinin soyunu da göstermektedir. Zira "Dede"ler, 12 İmamın neslinden geldiklerini iddia etmektedirler. Bu arada, "Mürşid" denilen, çok daha etkili kişiler de vardır ki, bunlar da Hz. Muhammedin ahfadından olduklarını ileri sürmektedirler. "Talibi" adı verilen alevî mürşidlerin, "Mürşid", "Dede" ve "Baba"ların sözünden dışarı çıkmıyacaklarını bilen BP'liler, seçimlerde bunlardan büyük faydalar ummaktadırlar. Alevîlere kıyasla daha uyanık ve istismar edilmeleri güç olan bektaşilerin ise BP'ye fazla iltifat edeceklerini sanmak safdillik olur. Çünkü, yalnız İstanbulda iki bektaşi şeyhi -Yusuf Ataer ile, eski eserlerde mütehassıs olarak çalışan Mesut Koman-, BP'ye girmeyi kesinlikle reddetmişlerdir. Alevî mürşidi Naci Yıldızım ise BP'ye girmeyi uygun bulmamıştır.

Tehlikeli yatırımlar

Bazı CHP'li alevîler, son CHP Büyük Kurultayı arefesinde, Ankara Bahçelievlerde, CHP'li Nazif Aslanın evinde, senatör Mahmut Vuralın da katıldığı bir toplantı yapmışlardı. Konu, iki gün önce kurulan BP idi. Nazif Aslanın evine

o tarihte, çok sayıda alevî yüksek öğrenim genci de merakla gelmiş ve BP ile alevîlerin ilişkileri konusunda neler söylenecek diye beklemişlerdi. Zira o günkü gazetelerde, BP'nin alevîleri çatısı altında toplıyan bir teşkilât olacağı yazılmıştı. Acaba işin aslı neydi?

Bu toplantıda, CHP'li alevîlerin, "istismar edilmemeleri için" -Ankaraya hazır gelinmişken- "büyük bir açıklama yapılması" isteği tartışmalara yol açtı. Senatör Mahmut Vural, bu isteği savunanlara karşı çıkarak, "Durun bakalım! Henüz doğmuş bir çocuğu boğmıyalım" dedi ve o tarihte "BP'nin içyüzünü meydana vuracak bir önemli açıklama" yapılmasına engel oldu. Nazif Aslan ise, açıklamanın zorunluğunu ve faydasını anlattıysa da, isteğini kabul ettiremedi.

İktisadi ve toplumsal şartlar bakımından ilkel özelliklerden kendini kurtaramamış bir toplumda böyle, zararlı istikametlere yönelen siyasî tümörler sık sık görülmektedir. BP de böyle, bir siyasi tümör niteliği taşımaktadır. Mesele, kurucular için basittir. "Sandalyeye oturduk mu, tamam!'' düşüncesi onlara hakimdir. Bu düşüncenin mevcudiyeti, BP içinde de sık sık itiraf edilmektedir. Meselâ, eski BP'li Kâzım Ulusoy, Genel Başkan Hüseyin Balanın sandalye kavgası yaptığını dolaylı olarak ifade ederken, Hüseyin Balan da eski Genel Sekreter Cemal özbey -Özbey şimdi BP Genel Yönetim Kurula üyesidir- için şöyle demiştir:

" —Cemal Özbey, sandalye kapma endişesi ile, bu partiye peşin bir şaibe bulaştırdı.."

Kısır düşünceli ve sorumsuz kimseler sandalye peşinde olabilirler. Esas mesele, kanunlara, Anayasaya ve Atatürk devrimlerine, lâikliğe aykırı olan bu oyuna gelmemektir. Anayasa ve lâik devlet düzeni tehlikededir. Mazlum ve küskün alevi kitlesi ,istismar edilmek, yanlış ve zararlı yola çekilmek, sonra da bunun acısını çekmek tehlikesi ile karşıkarşıyadır. İktidar sorumluları, bu konuda kımıldıyacağa benzemememektedirler. Başbakan, Bayram Gazetesine verdiği demeçte, mezhep partisi teşebbüsü hakkında, "endişeyi mucip bir hal olmadığı" hikmetini savurmuştur. Demirele göre, "partiler, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılır, Hükümete göre bir şey yoktur." Ama aynı Hükümetin **TİP'i** nasıl kovaladığını, Anayasa Mahkemesine kapatma delili sağlıyabilmek için Güvenlik teşkilâtını nasıl seferber ettiğini bilenler ve AP'nin BP için hesaplarını görenler, bu demeç karşısında sadece tebessüm etmişlerdir. Meselenin ibret verici başka bir yanı, reformcu ve devrimci eğilimli alevî kitlesini avlamak isteyenlerin, kendilerine ilerici, reformcu süsü vermeleri, fakat sandalye için toplumun geri yapısını istismar etmeleri, ağalık, kulluk, müridlik, şeyhlik gibi tutucu müesseselerle işbirliği yapmalarıdır.

Prof. Zafer Paykoç
Şaştı kaldı

Politikacılar

Doktoru bile meraklandırdılar!

Bitirdiğimiz haftanın sonunda bir gece, Ankaradaki Mebusevleri mahallesinin sokaklarından meşhur Ayten Sokaktaki bir evin "serinkanlı sakini bile telâşlanmaktan kendisini alamadı. Akşam bir ziyarete gitmiş ve geceyarısı evine dönmüştü. Geceyarısı telefon çaldı, ta-

İsmet İnönü ve eşi gezintide
Çakı gibi!

nıdığı bir doktor dostu -kendisi de doktordur; bahis konusu kimse Prof. Zafer Paykoçtur- İsmet İnönünün "çok ağır bir kriz" geçirdiği yolunda Başkentte dolaşan söylentiler hakkında bilgi soruyordu. İnönünün doktoru:

"— Valla böyle bir şey yok.. Yani, benim haberim yok.." dedi.

Muhatabı ısrar etti. Ankara bu söylentiyle çalkalanıyordu. İnönü gece kriz geçirmişti !

Gerçekten de o akşam Başkentte bir telâş dalgası esti. Bir çok kimse AKİS'e telefon ediyor, İnönünün sağlığını soruyordu. Söylenti .İnönünün öldüğü hududuna kadar varmıştı. AKİS'teki nöbetçiler bunun doğru olmadığını bildiriyorlardı ama endişeler kaybolmuyordu. Düşünmek lâzımdır ki Dr. Zafer Paykoç bile, hastasının durumunu iyi bildiği halde bir "acaba" düşüncesine kapılmaktan kendisini alamadı. Prof. Paykoç "Acaba ben evde yokken beni aradılar mı?" diye telefona sarıldı ve Pembe Evin numarasını çevirdi. Karşısına Bayan İnönü çıktı. Dr. Paykoç İnönüyü sordu. İnönü mışıl mışıl uyuyordu. Aşağıya inip yemeğini yemiş, bir süre radyoda müzik dinlemiş, yabancı gazetelerini okumuş, sonra yukarıya çıkmış ve yatmıştı. Hiç bir şeyi yoktu. Prof. Paykoç rahat bir nefes aldı.

Ama söylenticiler, bırakınız bütün başka kimseleri, bizzat İnönünün doktorunu bile meraklandırmaya muvaffak olmuşlardı.

Kurultay taktiği

İnönünün bundan bir ay kadar önce bir damar spazmı geçirmiş olduğu gerçektir. Ama bunun vahim bir tarafı hiç bir zaman olmamış, doktoru ve yakınları en ufak telâşa kapılma sebebi görmemişlerdir. Hastalık "İnönü gidiyor, Parti bize kalacak.. Ayağınızı denk alın" propagandasını işleyen Çerkez Ethem Partisi mensuplarıyla onları tutan büyük tirajlı veya küçük tirajlı "Demirel Gazeteleri" tarafından büyütülmüş, onlar bu havayı bir siyasî yatırım olarak yaymaya başlamışlardır. "8'ler"in CHP içinde "İnönüden sonrası için" oynadıkları hiç kimsenin meçhulü değildir. Fakat' CHP Genel Başkanı sükûnetti bir nekahat devresine girince ve gönüllerdeki aslan kükremez olunca "İnönünün ölümüne oynayan cephe" balonlar uçurma yoluna sapmak zorunda kalmıştır. Geçen haftanın sonunda Ankarada yayılan haber böyle bir, "gönüllerin arzusu" olarak ortaya atılmıştır.

Belki de bundan dolayıdır ki Pazar günü, Başkentte hava açıp ta ılık bir bahar güneşi gökte parladığında İnönü, yanında eşi olduğu halde evinin bahçesinde pür neşe ve pür sıhhat dolaşmaya çıkınca bütün gazetelerin siyasî muhabirleri 'Pembe Evin kapısı önünde buluştular. İnönüler bahçede görününce bunlar büyük ve samimi bir neşe içinde yılların politika adamına doğru koşuştular, onun resimlerini çektiler, onu konuşturmaya çalıştılar. CHP Genel Başkanı o gün siyasete girmedi, gazeteci ahbaplarına tekrar kavuşmaktan duyduğu memnunluğu belirtmekle yetindi. Gazeteci ahbapları da, türk politika hayatının temel direği olan ve doğrusu istenilirse bu hayata renk veren -ondan sonra Türkiyede ne olacağı maalesef hâlâ meçhuldür- 83 yaşındaki lideri bu kadar iyi ve canlı görmekten ileri gelen sevinçlerini belirttiler.

Bunların arasında, sağlık - hastalık haberlerini nedense "gönüllerinin arzusu" yapan ve bu tutumlarıyla bir şeyler kaybettiklerini pek hissetmeyen gazetelerin genç muhabirleri de vardı.

Şinasi Osma
Güler misin, ağlar mısın?

Tıp

Damda deli var!

Geçen hafta AKİS sütunlarında çıkan bir "mahkeme eliyle alman tekzip yazısı" yedi gün boyunca bütün Türkiyenin alay ve eğlence konusu oldu. Yazının altındaki imza, 27 Mayıs İhtilâlinden sonra Malatyada MBK İdaresinin Belediye Başkanlığı görevini üzerine alan, o sıfatıyla "bir takım kuyruklar"ı takip ettiren, fakat sonradan, emekliye ayrıldığında bir başka emekliyle birlikte -MBK İdaresinin ilk Genel Kurmay Başkanı Ragıp Gümüşpala- AP'yi kuranlardan Şinasi Osmaydı.

Şinasi Osmayı mahkemelere gönderen sebep, Metin Tokerin "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisinin bugünlerde yayınlanan -ve büyük rağbet gören- üçüncü cildinde -bu cilt 1960-61 yıllarını kapsamaktadır- yapılan bir açıklama oldu. Bu açıklamada tarih, saat, mahal ve ilgili şahıslar açıkça belirtiliyor, hadisenin bütün teferruatı veriliyordu. Adnan Menderesin idam edildiği gün cereyan eden hadisede Gümüşpala ve Osma üç MBK üyesine resmen demişlerdi ki: Adnan Menderesi idam etmeyin, biz onu idam ettirtmeyeceğimizi söyleyerek DP oylarını kanalize ettik, sözümüzde durmazsak partimiz mahvolur, siz Menderesi bir başka türlü ortadan kaldırın, boğun veya zehirleyin, bize vız gelir, ama sonra onun intihar ettiğini ilân âdin! Yani o gün koyun can derdindeyken kasap et derdiyle yanmaktaydı.

Alay ve eğlenceye sebep, Şinasi Osmanın bu açıklama karşısındaki tutumu oldu. Osma, Türkiyede yeni bir referandum istiyordu! Millet sandık başlarına gidecek ve oy kullanacaktı: Osmayla Gümüşpala nın böyle bir teklifte bulunduklarına inanıp inanmadığım belli etmek üzere.. Bir yandan Şinasi Osma, diğer taraftan üç MBK üyesi -anlaşılan Osma, onların hadise hakkında ne diyeceklerinden emindi..- devletin radyosuna çıkacaklar, bir referandum kampanyası yapacaklar, herkes delillerini söyleyecek, sonra devlet milyonlarca seçmeni sandık başına çağıracaktı!

Halbuki Şinasi Osma için tutulacak gayet normal bir yol vardır: Eğer açıklama yalansa mahkemeye

Bir Anatomi

"Aydın Çevreler"i

Türkiyede, Başbakan Demirel ne derse desin, bütün kuvvetlerden daha güçlü bir baskı grupunun "aydın çevreler" olduğunu kim görmezlikten gelirse, o hata eder. Ancak, "aydın çevreler" adına konuşan, bu memlekette öylesine çoktur ki, İnsanın "Yahu, nedir bu aydın çevrelerin temayülü?" diye şaşırmaması imkânsızdır. Kimine göre, "aydın çevreler" soldadırlar. Bir kısmı der ki: "Aydın çevreler ortadadırlar". Bazıları "aydın çevreler"i komünistliğin tam hududuna götürür. Nihayet "gerçek aydın çevreler"in muhafazakâr ve müillyetçi oldukları sağ kanat tarafından ileri sürülen bir iddiadır.

Bunların her birinde bir gerçek taraf olması gayet muhtemeldir. Zira "aydın çevreler", dünyanın her medeni memleketinde olduğu gibi, Türkiyede de bir yelpaze teşkil etmektedirler ve bu yelpazede sağ da, sol da, hattâ aşırı sağ da, aşırı sol da mevcuttur. "Aydın çevreler"e sivili dahildir, askeri dahildir, genci dahildir, yaşlısı dahildir, yetişme tarzları çok değişik zümreler bu etiket altında birleşmişlerdir. Bu, her hangi bir sesin "aydın çevreler" adına konuşmak hakkını ve yetkisini ortadan kaldırır.

Çetin Altan
Cumbadan Rumbaya

Ancak, bu değişiklik içinde "aydın çevreler"in bir ortak özelliği vardır. Bunlar düşünen düşünebilen insanlardır. Kendilerinden uzak olan veya uzak olması gereken kusur, fanatizmdir. Aydın bir sağcıyla aydın bir solcu oturabilir ve aralarında konuşabilirler. Aydın bir sosyalist aydın bir muhafazakârla rahat rahat tartışır. Zira bunların arasında bir "asgari müşterek" vardır ve bu, iz'andır, sağduyudur.

Akıllı iktidarlar "aydın çevreler"in değişik temayüllerine göre hareket edemezlerse de bu en kuvvetli baskı grupunun ortak malı olan sağduyularını rencide etmemeye bakarlar.

Türkiyede bir kriptonun adlî takibata maruz kalması biç kimsenin kılını kıpırdatmaz. "Aydın çevrelerin pek ufak bir "saf kanat"ıdır ki komünistliğe teşviki fikir özgürlüğünün bir icabı saymaktadır. Sadece bunlar içindir ki komünistlik, ancak bir adam işçilerle köylülere dönüp te "Haydi aslanlar, alın sopalarınızı da şu öteki sınıfları temizleyip ihtilâlle bizim proleter hâkimiyetini kuruverelim" dediği zaman komünistlik olur! Kriptolar bu tip aydınları ağızlarına bal sürerek, onlara elma şekerini sunarak, onların şahsiyetlerinden veya ellerindeki imkânlardan faydalanmak için islerine gelen bir süre idare etmektedirler, onlara yağcılık yapmaktadırlar, günü geldiğinde de lânetlemeyi unutmamaktadırlar. Bunların, Ordudan ümidi kestiklerinden beri Ordu hakkındaki görüşlerinde ne değişiklikler olduğu ortadadır. Bunların, saati çaldığında, Türkiyeyi komünist yapmak imkânına -hem de en elverişli anda- set çekmiş olan Atatürkü de "Türkiyeyi Batıya satmış en büyük komprador" diye afaroz edeceklerinden zerrece şüphe yoktur.

Zaten bu kriptoların bir kısmı bin kapının ipini çekmiş, ancak sol görüşlerin rağbet kazanması üzerinedir ki bunların şampiyonluğunu, aslında aynı fikirler için güç günlerde çok eziyet çekmiş olan bazılarının elinden alıvermişlerdir. Şimdi yaptıkları da, bir ticaretten başka şey değildir.

Evet, böyle kriptoların adli takibata maruz kalmasının, Türkiyede kılı kıpırdatacak bir tarafı yoktur. Türkiye, fikir özgürlüğünü komünist teşvikçiliğine kadar götürebilme lüksüne sahip bir memleket değildir.

Neden değildir? Komünist teşvikçiliği yapılırsa Türkiye hemen komünist mi olur? Hattâ komünistliği serbest bırakmak, bazen tâ Cemal Gürsele kadar, çok iyiniyetli kimsenin dediği gibi, suyun altındakini suyun yüzüne çıkarmaz mı? Fikirlerden niçin korkutsun, neden her çeşit propaganda yapılamasın? Seçtiğimiz rejim demokrasi değil midir?

Bu, sathi bir görüştür. Komünist teşvikçiliği, gerçekten, Türkiyede asıl büyük belâ, 1 numaralı endişe

ne rencide eder ?

değildir. Fikir özgürlüğü komünizmi serbest bırakır! Peki, devrim aleyhtarlığını serbest bırakmaz mı? Bir din devletinin kurulması için propagandaya izin vermez mi? Şeriatın geri gelmesini istemek aynı özgürlüğün icabı değil midir? Hilâfet talebinin bunlardan farkı, var mıdır?

Ne diyor, kripto? Efendim, rejimin zorla değiştirilip komünist yapılmasını teşvik komünistliktir. Yoksa, zor unsuru bulunmuyorsa bu, fikir söylemektir. Aynı mantığı devrim düşmanı kullanmayacak mıdır? Sanki o hemen "kalkın ey ehl-i vatan" diye mi ortaya fırlayacaktır?

Hayır! Fikir özgürlüğü böyle anlaşıldı mı şeriatın da propagandası, hilâfetin de propagandası, devrimlerin aleyhindeki propaganda da hep "fikir platformu"nda yürütülecek, tıpkı kriptolar gibi onlar da "Biz halkı uyarıyoruz, biz halkı eğitiyoruz, biz halka doğru yolu, gerçekleri gösteriyoruz. Ne var, bunda?" diyeceklerdir.

"Aydın çevreler"in o en saf kanadının gözü bunu tutuyor mu? Atatürk Kanununun, Tedbirler Kanununun yapıldığı ve devrimlerin anayasa teminatı altına alındığı bir Türkiyede?

Türk milletinin asıl Temel Hakları, devrimlerinin şeriat propagandasından veya komünist propagandasından korunmasıdır. Komünist teşvikçiliği bu memlekette, mahiyetinden dolayı değil, madalyonun öteki yüzünden dolayı kapalı tutulması gereken bir kapıdır.

Bu kapının kapalı tutulması hedef diye gösterilirken madalyonun öteki yüzüne İktidarın hiç aldırmamasıdır ki "aydın çevreler"i Türkiyede şiddetle rencide etmektedir ve kriptoların üzerine himaye kanatları çekmektedir. Bu bir sempati meselesi değil bir tepki meselesidir. Geçen hafta Türkiyede çok kimseye fütursuzca gönderilen ve üstelik din ehlini "kanıyla ve canıyla" hilâfeti kurmak için savaşa çağıran şeriatçı broşürler ortada dururken bir kripto, hem de çok apolitik şekilde ve başka kızgınlıkların kefaretini ödesin diye hapsedilmeye kalkışılırsa her aydın bunu protesto eder. Sağcısı da, solcusu da, ortadaki de.. Bu broşürler, düşününüz, Orhan Seyfi -Tonton- Orhonu bile galeyana getirmiştir ve A.P.'nin yazar milletvekili, bütün yağcı karakterine rağmen partisinin İçişleri Bakanını broşürleri dağıtanları bulmaya davet etmiştir.

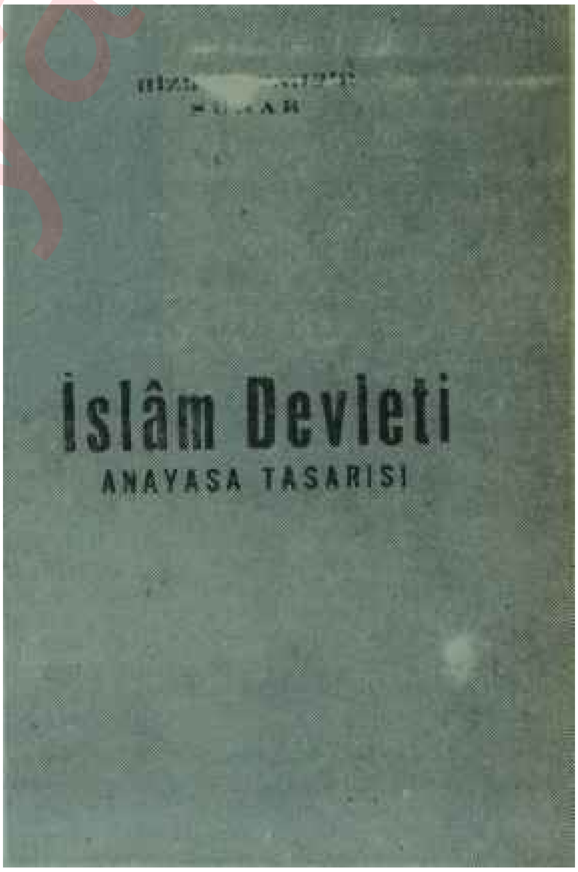
Hem aslına bakılırsa o kriptonun tavsiye ettiği düzenle bu broşürlerin propagandasını yaptığı düzen birbirinden hırlı değildir. Niçin biri, her türlü demokratik teamül çiğnenerek takip edilmek isteniliyor -aslında hiç bir şey yapılacak değildir ve akılsız A.P. eski DP.'nin bedava kahramanlar yaratmak sanatına başarıyla devam etmektedir-, ötekine ise devletin güvenlik kuvvetleri seyirci kalıyor? O broşürler de İlhami Soysalı dövenlerin dokunulmazlığına sahip değillerdir ya.. Ortaokul öğrencilerini hapseden bir iktidar eğer sereserpe gönderilmiş bu tarz broşürlerin menşeini çıkarıp kamuoyuna bildirmezse onun kripto takibi politikası sadece, bir bumerang gibi dönüp kendisini yaralar.

* Aydın, haksızlığa tahammül etmeyen adamdır.

Bir takım ahmakların Ortanın Solunu, komünistliğe karşı asıl baraj olan Ortanın Solunu komünizme giden yol diye taratmaya kalkıştıkları bir ortam içinde -halbuki kriptolar çok daha akıllı olduklarından bu yeni cereyanın kendileri için asıl büyük tehlike olduğunu anlamışlar ve onu "burjuva deviasyonu" diye kötüleme kampanyası açmışlardır- ve şeriatçılık kol gezerken münferit, ama spektaküler bir "tedhiş çabası" sadece onun tatbikçilerine zarar verecek, kriptolar da, kriptoluk da bir "iade-i itibar" imkânı kazanacaktır.

İpliklerinin tam da daha iyi pazara çıkmaya başladığı bir sırada..

Bu mudur, politik basiret?

Şeriatçı broşürün kapağı
Dokunulmazlıkları nereden?

gider, iftiraya uğradığını bildirerek dâva açar, mahkeme de adaletin kararını bildirir. Böyle hallerde yemin teklifi umumiyetle kabul edilen bir usuldür.

Ama, dört kişili referandum!

Hey Allahım, şu memleketin siyaseti kimlerin elinde...

C.H.P.

Kudret helvası yiyiniz!

Geçen hafta Teşkilâttan gelen bazı genç CHP'liler, 8'lerden Orhan Öztrakla bir görüşme yaptılar. Ortanın Solunu ve Eceviti destekleyen bu gençler, Öztrakın nasıl olup da böyle bir isyan hareketine, böyle bir mürteci teşebbüse katılabildiğini merak etmişler, düzeltilebilecek bir durum varsa bir deneme yapmak istemişlerdi. Görüşme sona erdiğinde ümitleri kırılmıştı. Öztrak ne haksızlığını kabul ediyor, ne de Teşkilâttaki heyecanı anlamak istiyordu. 8'lerin, bu. yolda devam etmeleri halinde fena halde harcanacakları yönündeki görüşlere ise şu cevabı vermişti:

"— Ne demek?. Esas çoğunluğu biz temsil ediyoruz. CHP, biziz!. Bir tasfiye olacaksa, tasfiyeyi biz yapacağız!."

Bir politika kurdu olan Öztrağın, iki hafta sonra toplanacak olan Kurultaydan bir zafer beklemesi tuhaf kaçmaktadır. Köy artık görünmüş ve kılavuza filân lüzum kalmamıştır. Kurultay, isyanı önlemek için -zecri de olsa- her tedbiri almağa kararlı olarak toplanacaktır. Bütün belirtiler, olaylar, sadece ve sadece bu gerçeği göstermektedir. Yoksa, 8'lerin Kurultayda galip gelip, Ortanın Solunu tasfiye edecekleri değil... Peki, o halde, nedir bu Öztrağın iyimserliği? Bunun izahı pek basittir. Bu iyimserlik, isyancıların kendi arkadaşları ve destekçileri arasında başlıyan kötümserliği ve moral kırıklığını gidermek için bir tedbirdir.

Örtülmek istenen bu telâş ve moral kırıklığının en güzel örneği, haftanın başında Pazartesi günü cereyan etti. ÇEP'çilerle birlikte mücadeleye giren bir Grup Yönetim Kurulu üyesi, Kurultayla ilgili olarak bir gazetecinin sorularına cevap verdi, sonra gazeteciye heyecanla şu soruyu sordu:

"— Kaç kişi atarlar dersiniz?"

Gazeteci, 8'ler ve onlarla çok yakın işbirliği kurmuş iki-üç kişiden fazlasının tasfiyesini beklemediğini söyleyince, CHP'li Grup Yönetim Kurulu üyesi,

"— Ben, tasfiyenin daha geniş olmasından epdişe ederim. Ecevit ve arkadaşları, geniş bir tasfiye için kendilerine yapılan baskıları kolay kolay yenemiyeceklerdir. Dar bir tasfiye yapsalar, bu heyecanlı hava içinde, kendi taraftarlarını kendilerinin karşısında bulurlar.." dedi!

Görülmektedir ki, isyancılar bile Çünkü isyancılar artık Gruplarda çoğunluk bulamamaktadırlar. Geçen hafta Grupun toplanamaması, ÇEP'çileri son derecede sinirlendirmiştir. Ruhi Soyerin Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Ökteme hakarete yeltenmesi -ve cevabını alması- -- telâşın bir örneğini teşkil etmiştir. Feyzioğlu, fiyaskoyu, dikkatleri başka tarafa tevcih ederek gözlerden saklamak için, Grup Yönetim Kurulunun, toplantıya katılmıyanları Disiplin Kuruluna sevkedeceğini bildirmiştir. Sanki, Parti normal bir durumdadır, dizginler Feyzioğlunun elindedir ve ÇEP lideri CHP'lilere ceza verecek güçtedir... Bu "kuru-sıkı"ya rağmen Grup bir hafta sonra gene toplanamamıştır.

Satır İzmirde CHP'lilere sesleniyor
Doğruya doğru..

işin farkındadırlar. Üstelik, "kaç kişi atılır?" hesabının yapılmaya başlanması, son anda 8'lerin **yalnız kalması ihtimalini ortaya** çıkarmıştır. İlk hedefi teşkil **etmediklerini bilenler,** Kurultay - öncesinde daha **ihtiyatlı** bir tutuma girmekte ve bu, 8'leri telâşa düşürmektedir.

Flört mü?

Cepheyi genişletmek için düşünülen oyunlar da bir sonuç vermemiştir. Ulus yayınları vesilesiyle, 8'lerin tezi referanduma sunuluyormuş gürünüşünü vermek için dolaştırılan önergenin Grupta görüşülmesi iki defa da sağlanamamıştır.

Bir başka moral tedbiri, "isim"le ilgilidir. Kurultayda mücadelenin "8'lerle Ortanın Solunu destekleyenler arasında" değil, "76'lar ile Ecevit solları arasında" geçeceğinin yazılmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Kendilerini destekleyen gazetelerden istedikleri budur. Nitekim bu gazetelerden bazıları "8'-ler"e "76'lar" demeğe başlamıştır. Oysa 76'lar, geçen Kurultay - öncesinde başka şartlar içinde mücadele etmiş ve, itiraflarıyla ortaya çık-

Turhan Feyzioğlu
Yaya kalan ağa,..

tığı gibi, aslında 76 değil, 37 kişiden ibaret bir kurultay hizbiydiler. Üstelik, bu 37 kişinin öncüleri, isteklerinin XVIII. Kurultayda yerine geldiğini, bu bakımdan, artık bir hizip olarak çalışmaktan vazgeçtiklerini açıkça söylemektedirler.

Bu gayretlerinin boşuna olduğunu isyancıların kendileri de herhalde bilmektedirler. Fakat mücadeleleri, Kurultayda kazanmak için değil, mümkün olduğu kadar büyük bir zararı CHP'ye verdirmek içindir. Geçen hafta ÇEP liderleri ile YTP'lileri Meclis kulislerinde halvet halinde görenler, "Yoksa yeni parti kurmayıp, YTP'ye mi iltihak edecekler?" diye düşünmüşlerdir. Hattâ bu konuda bazı gazetelerde ufak-tefek haberler de çıkmış, bunun üzerine ÇEP liderleri -aslında hiç bir ihtimali yalanlamayan- bir yalanlama yapmışlardır. Yeni bir Hürriyet Partisi tecrübesi için YTP'den münasibi de herhalde düşünülemez!

ÇEP'çiler, şu günlerde herhangi bir ihtimali kesinlikle kararlaştırmışa da benzememektedirler. Orhan Öztrak, "CHP biziz, biz tasfiye ederiz" derken ,Ferit Melenin, Genel Merkeze ve İnönüye yakın kimselerle yaptığı konuşmalarda "Merkez İdare Kurulundan iki-üç kişi istifa etsin, biz bu işi halleder, keseriz" tarzında lâflar etmesi bunu göstermektedir .

Hevesler ve kursaklar

ÇEP'çileri sinirlendiren bir başka gelişme, Kemal Satır, İlhami Sancar, Kemal Demir ve Orhan Erkanlının yaptığı gezi oldu. Özellikle Kemal Satır İzmirde, ÇEP'çilerin yaratmak istedikleri şüpheleri dağıtma yönünde konuştu. Bu ekibin gezisi, ÇEP'çileri daha da kızdırdı.

Satır ve arkadaşlarına cevap verme görevini, ÇEP'çilerden Öztrak üzerine aldı. Son günlerde isyancıların moral işlerini yürütmekle fazlaca meşgul olan Öztrağa göre. Satır bir "karşılık" beklediği için bu rolü benimsemişti. Bu karşılığın ne olduğunu ise kulislerde şöyle anlatıyorlardı:

"— İnönü, tüzük değişikliği ile, iki Genel Başkan Yardımcılığı ihdas edecek. Satırın alacağı karşılık, Genel Başkan Yardımcılığıdır.."

Bu, bir yıpratma oyunundan ibarettir. İnönü, bu söylentiler üzerine kendisine. sorulan bir soruya, Genel Başkan Yardımcılığı ihdası hakkında,

"— Vaktiyle bunu yaptık, iyi olmadı.." diye karşılık verdi.

Her halde bu, kimsenin aklından dahi geçmemektedir.

Belediye

Seçim oyunları

Türkiyede ,1950-60 devresinde cereyan eden ve bir iktidarın sonunu hazırlayan olayların boy sırasına göre tekrar sahneye çıkmaya başladığı şu günlerde, bir belediye başkam da yargıç önüne çıkacağı günü beklemektedir. "Bakanlar Kurulu kararına, İmar-İskân Bakanlığı ve valilik emirlerine uymadığı" gerekçesiyle mahkemeye verilen bu zat, Ankara Belediye Başkanı Halil Sezai Erkuttur. Vali Celâlettin Coşkunun başkanlık ettiği İl Yönetim Kurulu tarafından verilen bu "lüzum-ı muhakeme" kararma Erkut tarafından itiraz edilmiştir ve konu halen Danıştay tarafından incelen mektedir.

Olay, mahalli seçimlerin eşiğinde, AP'nin, Ankara Belediyesi üzerine oynadığı oyunlardan sadece birisidir ve Çankaya Askerlik Şubesi tarafından, bir zamanlar, askerlik görevi için aranan bir şahsın, İmar-İskân Bakanlığı tarafından Belediye Fen İşleri Müdürlüğüne tâyini üzerine patlak vermiştir. Belediye Başkam Halil Sezai Erkut tayine itiraz etmiş ve Ömer Lûtfi Göknar adındaki Fen İşleri Müdürünü işe başlatmamıştır. Bunun üzerine hakkın-

Başbakan Demirel, gecekondu bölgesinde
Bayram değil seyran değil, ama seçim yakın...

da tahkikat açılmış ve millî irade sözünü besmele haline getiren AF İktidarının, millî irade ile işbaşına gelmiş Ankara Belediye Başkanını mahkemeye vermesiyle sonuçlanmıştır. Olayın en garip tarafı, bugün işe başlatılmadığı için kıyametler koparılan aynı Fen İşleri Müdürünün, 1966 yılı sonunda, Halil Sezai Erkut tarafından yapılan tayin teklifine İmar-İskân Bakanlığının itiraz etmiş olmasıdır! O zaman, bu şahsın askerliğini yapmamış olduğu da bilinmiyordu ve teklife itiraz edilmesi için hiçbir sebep yoktu.

Halkın seçtiği bir Belediye Başkanını bir "seçim ön hazırlığı" olarak mahkemeye verenler, bu seçimi bilhassa Ankarada kazanabilmek için çok şeyi göze almışa benzemektedirler. Görevinden alınması için Belediye Meclisinin oybirliğiyle karar verdiği EGO Genel Müdürü Hüsrev Ekici, karar Valinin onayından geçmediği 'için halen işbaşındadır ve fakat yaptığı işlerin hesabını Belediye yöneticileri vermektedirler.

Garip olan bir başka durum, halen Ankara Belediyesinde 30'a yalan müfettişin ve özellikle aralarından bazılarının, fellik fellik, yolsuzluk belgeleri aramakta olmasıdır. Beş ay önce başlayan teftiş, ne hikmetse, bir türlü bitmemekte ve, Türkiyede denetlenecek başka belediye yokmuş gibi, müfettişler, tam kadro halinde, aylardır burada tutulmaktadır.

Süleyman Demirel ve eşi Nazmiye Demirel Ankarada gezintide
"Oy, oy demeğe geldim , kaymak yemeğe geldim"

Oyunun çeşitli yönleri

Bu arada, özellikle son bir ay içinde, Ankara Belediyesinde büyük yolsuzlukların tesbit edildiği yolunda basına haberler uçurulması da oynanan oyunun bir başka cephesidir. Fakat bunların asılsızlığı çabuk ortaya çıkmış ve adları bu yolsuzluklara karıştırılan Belediye memurları tekrar görevlerinin başına dönmüşlerdir. Haberlerdeki dikkate değer özellik, bu iddialarla hiç bir ilgisi bulunmadığı halde. CHP'li Belediye Başkanı Erkutun adının karıştırılmasıdır ki, bu da oyunun önemli kaidelerinden birisidir. Bu tip haberlerin hep AP'li gazetelerde yayınlanması ise haberlerin kaynağını ve amacını en iyi şekilde göstermektedir.

Dikkati çeken bir Başka husus, oyunun tam kadro ile sahneye konulmasıdır. Başbakanından Bakanına .Valisine, vali ve belediye başkan adaylarına ve hattâ muhtarlara kadar inen geniş bir kadro, bütün ustalığıyla sahnededir. Meselâ Başbakan Süleyman Demirelin, son zamanlarda sık sık gecekondu bölgelerini dolaşması bu oyunun diğer kaidelerinden birisidir. Söylenene göre bu, Ankaradaki AP yöneticileri tarafından istenmiş ve Demirel ile eşinin gecekondu bölgelerinde dolaşarak, mahalli seçim öncesinde Teşkilâtı desteklemeleri gerekli görülmüştür. Tabii böyle bir istek, Ankara gibi, Teşkilâtın önemli bir kesiminden gelince Başbakan Demirel karşı koymamış ve "ayağında çarık - elinde asâ" örneği, beraberi-

ne eşini, İçişleri Bakanı ve yâver-i hası Faruk Sükanı, has valisi Celâlettin Çoşkunu da alarak dolaşmaya başlamıştır. Bu gezilerde Başbakan Demirelin yaptığı vaadler "patates fabrikası" ve "Boğaz köprüsü" incilerine yakın şeyler olmuş ve yurttaşların, bunları, şapkaları ellerinde, gülümseyerek dinledikleri görülmüştür. Bu arada Bayan Demirelin de bazı vaadlerde bulunması Ankara Belediye Başkanlığına onun da aday olacağı şeklinde söylentilerin çıkmasına sebep olmuştur. Elektrikten, sudan, sosyal meskenlerden, müreffeh bir halktan bahsederken gecekondu sâkinlerinin patates ve ıspanak fiyatlarından yakınmaları ve ilk önce bu işi bir ayarlamasını istemeleri Demirelin fena halde canını sıkmış ve İmrahorda Kayserili Ahmedin kahvesinde yapılan son toplantıdan bu yana bir daha gecekondu bölgelerine uğramamıştır.

Ne var ki, kabak yine Belediye yöneticilerinin başına patlamış, Bay ve Bayan Demirelin çeşitli vaadlerde bulundukları vatandaşlar, Belediyenin kapısını aşındırmağa başlamışlardır. Bunlar, Başbakan tarafından yapılacağı vaadedilen işleri Belediyenin hemen ele almasını istemektedirler.

Ancak, her şeyin bir haddinin olması gerektiğini unutan Demirel, son gezilerinden birisinden dönüşte, masasının üzerinde bir telgraf bulmuştur. Ankara Belediye Başkanı Halil Sezai Erkut tarafından çekilen telgrafta, yapılan gezinin arkasındaki hesaplar açığa vurulduktan sonra, şöyle denilmekteydi:

"Ziyaretleriniz sırasında sevgili hemşehrilerime yaptığınız konuşmalarda (yapılacak) ve (yapılmayacak) diyerek vaad buyurduğunuz bazı hususlar, yürürlükteki kanunlar muvacehesinde yapılıp yapılmadığı takdirde Belediyemiz için sorumluluğu gerektiren mevaddandır ve halen Belediyemizde görev yapan mülkiye müfettişlerinin sayısını artıracak hususlardandır."

Nitekim telgraf tesirini göstermiş ve Demirel ile eşinin ayaklan şimdilik gecekondulardan kesilmiştir. Fakat Demirel, telgrafı hukukçulara vererek, incelenmesini ve suç unsuru varsa bildirmelerini emretmeyi de ihmal etmemiştir. Bu yüzden, önümüzdeki günlerde Erkut aleyhinde yeni bîr işlem yapılırsa şaşmamak gerekir. '

Başbakanın bu derece ilgi gösterdiği bir konuda, Başbakanın muhtarı da gereğini yapmaktan geri kalmamıştır. Ulubey Mahallesinin AP'li muhtarı, derhal beyannameler bastırıp dağıtarak, seçim bölgesine şu müjdeyi vermiştir: "Sayın Başbakanımız ve Valimizin himmetleriyle mahallemizin belediye hizmetleri görülecektir. Bu arada, evlerine elektrik almak isteyenlerin Muhtarlığa başvurarak sıraya girmelerini rica ederim."

Ayni yolun yolcuları

Her kademeden aktörlerin rol aldığı bu oyun, neticesi itibariyle iki şekilde sonuçlanacağa benzemektedir. Bunlardan ilki, eğer Belediye Başkanı Erkut suçlu görülürse görevinden alınacak ve Belediyenin yönetimi, mahalli seçimlere -17 Eylül 1967- kadar AP'nin has Valisi Celâlettin Coşkunun elinde kalacaktır ki bu şıkkın gerçekleşmesi halinde cereyan edecekler şimdiden kestirilebilinir: Süratli bir seçim yatırımına girişilecek, bunlardan, horozşekeri kabilinden olanları üzerinde durulacaktır. Bu arada Belediyede CHP'li veya AP'ye karşı görevliler arasında sıkı bir ayıklama yapılacak, bunların herbirine bir kulp takılacaktır.

İkinci şık, Danıştayın "lüzum-ı muhakeme" kararına Erkut tarafından yapılan itirazın kabul edilmesi ve hesaplanan hukuki yolun kapanmasıyla ortaya çıkacaktır ki bu, elbette ki kışkırtma, yıpratma ve karaçalına şeklinde sahneye konulacaktır. CHP Ankarada, mahalli seçimlerde Belediye Başkanı Erkut ve CHP'li Meclis üyelerinin şahsında vurulmaya çalışılacaktır. Bugün, Belediyede beş aydanberi devam eden müfettiş araştırması bir nevi belge toplama hazırlığı olarak da kabul edilebilir.

Aynı oyunlar, muhtemelen, önümüzdeki günlerde, CHP'lilerin ellerindeki diğer büyük belediyelerde de oynanacak ve, her ne pahasına olursa olsun, seçimlerin kazanılmasına çalışılacaktır. Bu aslında, vaktiyle denenmiş ve hiç de iyi sonuç vermemiş bir politikadır.

YILIN KITABI

İsmet Paşayla 10 Yıl

Metin Toker

Üçüncü Cilt
(1960-1961)
ÇIKTI

Bütün kitapçılarda

Genel Dağıtım : Hürriyet Dağıtım A.Ş.

İstanbul Dağıtım : Fazıl Ünverdi

AKİS Okuyucuları "Akis Yayınları - Ankara„ adresinden ödemeli olarak istiyebilirler

Dış Yardım

Hayal ve gerçek

Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunayın ABD'ndeki resmî temasları, önemi her gün azalan bir grafik çizmektedir.

İkinci beş yıllık Kalkınma Plânının hazırlıklarının hayli ilerlediği şu günlerde, ekonomisi içinde bulunduğu çıkmazdan bir türlü kurtulamayan Türkiye için, olaylara ekonomik açıdan bakanları haksız çıkaracak hiç bir neden görülmemektedir. ABD'nin, dış yardımlarında her yıl biraz daha kısıntı yaparak, yardımların biraz da olsa yararlı olduğu yıllara göre, yepyeni bir taktik uyguladığı kimsenin meçhulü değildi. Yardım yapmakta olduğu ülkeleri ayni yardım mekanizması ile sömüren ABD'nin, yardım alan ülkelerde yaratılan iç çekişmeler, ayaklanmalar ve ihtilâllere bakarak, bundan sonraki yardımların daha az dedikoduya yer bırakan yepyeni bir şekil alacağına kesin gözle bakılıyordu. Bu nedenle, ABD'ni yönetenlerin isteklerinin başında, iyi veya kötü de olsa, birçok ülkenin en kısa zamanda kendi kendisine yeter duruma gelmesi bulunuyordu.

Bu konuda kendisine yeterli bilgiler verilmiş olan Cumhurbaşkanı Sunay da, bugüne kadarki resmî veya resmî olmayan temasları boyunca, yer yer, ayni konuyu işlemekte yarar görmüş, Türkiyenin 1972 yılında dış yardıma ihtiyaç duymadan kendi kendisine yetecek bir ekonomik bünyeye sahip olacağını her fırsatta tekrarlamış, ilelebet dış yardım alarak yaşamanın imkânsız olduğu konusunda etraflı demeçler vermişti. Ancak, Sunayın, Türkiyenin hızlı bir ekonomik gelişme içinde ve hızla kalkınmakta olduğuna dair sözleri, her nekadar bazı çevrelerde şüpheyle karşılanmışsa da, Türkiyenin iç meselelerini herkesten iyi bilen amerikalılar, kendilerine özgü bir sabır göstermekte tereddüt etmemişlerdir.

Ortak bildirinin dedikleri

Sunayın sözlerini cevaplayan Başkan Johnson'un, Türkiyenin ekonomik gelişmesine alkış tutan sözlerinin yarattığı tebessümlerin gizlenemeyecek kadar açık olması bir yana bırakılırsa, kamuoyuna karşı ve meseleyi derinden bilmesi ihtimali az olan kimselere hitaben söylenmiş bu hafif sözlerin ardındaki gerçeği aramakta olanlar, bazı ipuçları bulmakta gecikmediler.

Yayınlanan ortak bildiri, politik bölümlerinin yetersizliği ve isabetsizliği oranında, ekonomik sorunlarla ilgili yerlerinde Türkiye bakımından bazı yenilikler getirmektedir. Bu, Türkiyeye yardım yapmakta olan ve merkezi Pariste bulunan Konsorsyumun yardımlarını ayni ölçüler içinde, Türkiyenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde devam ettireceğine dair işaretler üzerinde ciddiyetle ve dikkatle durmayı gerektirecek nitelikte bir yeniliktir. Çünkü, bilindiği gibi, Konsorsyuma üye olan birçok ülke katkılarını gerçekleştirmekte ve yerine getirmekte çok nazlı davranmakta, ilk ağızda öngörülen şartlan ağırlaştıran bir davranışa kolaylıkla gitmektedirler. Her biri ayrı ayrı ABD'ne bağlı olan bu ülkelerin, ABD'nde ve özellikle yöneticilerde meydana gelecek bu değişiklikten gereken ilhamı alacakları şüphesizdir. Bu durumda, şimdiye kadar aksayan ve daimî bir endişe kaynağı olan Konsorsyum kanalı ile alınan yardımlar bir düzenlilik kazanacak demektir.

Bekle ve gör!

Ortak bildirinin ABD bakımından asıl önemli olan bölümü, Türkiyenin kendi kendisine yeter hale geleceği âna kadar amerikan yardımlarının devam edeceğine dair olan cümlelerde ifadesini bulmaktadır. AP ve onun başında, şimdilik, Süleyman Demirel Hükümetini bugünkü ekonomik çıkmazdan kurtarıncaya kadar yardım etmeye niyetli gibi görünen amerikalı yöneticiler, kesin bir karara doğru yönelmiş sayılabilirler. Rahatsızlık verecek bir şekilde Amerikaya angaje olmuş bulunan Süleyman Demirel yönetimindeki AP İktidarının elinden tutulmasının bir zorunluluk olduğunu hiç bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlayan Washington'lu yöneticiler, bu yönde bir karara varmış gibidirler.

AP İktidarının karşısında tek alternatif olarak, ortanın solunda karar kılmış bir CHP iktidarının bulunuşu, amerikalıları Demireli desteklemeye âdeta mecbur edecekti. Nitekim, bugün bu tutum değişikliği tamamen açığa çıkmış, ortak bildirilerde yer alan şekliyle ve Ankaradaki özel toplantılarda söylendiği gibi, ABD Demirel kozuna sonuna kadar oynamaya karar vermiştir.

Bu kesinleşmiş niyeti böylece tespit ettikten sonra, Amerikadan gelecek yardımların Türkiyeyi güllük gülistanlık yapacağına, soysuzlaştırılmış haliyle bile olsa, beş yıllık plân hedeflerinin gerçekleşeceğine inanmak oldukça zordur. Amerikanın alışkanlık ve vazgeçilmez bir gelenek haline getirdiği bir taktiği unutmamak gerekir. Amerikanın yardım adı altında verdiklerinin "yardım etmeyen yardım"lar olduğu, dünyanın dört bir köşesindeki binlerce uygulamalar sayesinde neredeyse bilimsel bir gerçek haline gelmiştir. Şimdiye kadar Türkiyeye yapılan yardımlar da, büyük ölçüde, bu "yardım etmeyen yardım"-ların bir örneğini teşkil etmektedir. Eğer amerikalılar, Demireli desteklemek ve yardım etmek niyetiyle, Türkiyenin bugünkü özelliğini unutarak, dalavereli yardım yoluna saparlarsa, Demirelin koltuğuna kocaman bir dinamit koymuş olacaklardır. Bunun dışına çıkıp, Türkiyeye özel bir yöntem bularak yardım etmenin şekli ise birçok zihinleri kurcalamaya yetmektedir.

Askerî yardımların mahiyeti ve gittikçe azalan hacmi, Türkiyeye faydadan çok zarar verecek bir nitelik kazanmak üzereder. Ekonomik yardımları, sağ elin verdiğini sol elin geri alması şeklinden çıkarmak nasıl mümkün olacaktır? Bütün mesele, buna benzer küçük sorularda düğümlenmektedir.

Sunayın ABD gezisi böylece, ekonomik alanda yeni yeni bazı meraklı konuların tekrar ortaya atılmasına vesile olduğu için, en azından, faydalı olmuştur denilebilir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Aden

Çorba düzeni

İngiliz etkisi altındaki Güney Arabistan Federasyonuna katıldığı günlerden, yani 1963 Ocağından bu yana Adende gürültüsüz geçen bir dakika gösterilemez. Gün geçmemiştir ki, ingiliz işgali altındaki bu küçük bölgede silâhlar patlamasın, bıçaklar işlemesin. Fakat bu karışıklık hiçbir zaman, geçen haftaki kadar sesli ve kanlı olmamıştı. Şehir hayatını birdenbire felce uğratan büyük bir doğal su baskınının yanısıra, ekonomik hayat da grevler yüzünden durmuş, sokaklarda can kaybına yolaçan silâhlı çatışmalar patlak vermiş, caddelerde kolgezen ingiliz güvenlik kuvvetlerine bir günde elliyi aşan baskınlar yapılmış ve bu durum, bütün bir hafta boyunca, böylece devam edip gitmiştir.

Sokaklarda görülen bu karışıklık yalnız orada kalmamış, diplomatik alana da sıçramıştır. Adende ingilizler tarafından kurulan yönetimle bu yönetime karsı olan milliyetçilerin arasını bulmak için Genel Sekreter U Thant tarafından bölgeye gönderilen üç kişilik bir Birleşmiş Milletler Heyeti, dört uzun gün, ağırlandıkları otelden dışarı çıkarılmamışlar, bunların radyoda milliyetçilere hitaben yapmak istedikleri bir konuşma Aden hükümeti tarafından yasaklanınca, heyet üyeleri bavullarını toplayıp geldikleri gibi geri dönmekten başka çare bulamamışlardır. Fakat işler bu kadarla kalsa, iyi! Hava alanına geldikleri saman, bavullarının aranmak istendiğini görmüşlerdir. Heyet üyeleri, diplomatik dokunulmazlıkları olduğunu ileri sürerek bavullarını açtırmak istememişler, fakat ingiliz makamları, bu bavullara milliyetçiler tarafından yerleştirilmiş bombalar olabileceğini söyleyerek bavulları denetlemek konusunda ısrar etmişlerdir Nihavet ingilizler bu ısrardan vazgeçince, bu defa işe uçağın pilotu karışmış ye denetlenmemiş bavulları uçağa kabul edemiyeceğini bildirmiştir. Sonunda bavullar hava alanındaki bir sivil görevli tarafından aranmış ve heyet üyeleri ondan sonra uçağa binebilmişlerdir. Tabii, bu arada kendileriyle görüşmek isteven basın mensuplarıyla heyet üyeleri arasında çıkan sayısız tartış ma da cabası!..

Bu gürültü ne için?

Adende yıllaryılıdır sürüp giden ve her geçen hafta pek alevlenen bu karışıklıkların altında, adenli milliyetçilerin, gelecek yıl ingilizlerin buradan çekilmesinden sonra bölgede kurulacak düzen konusundaki anlaşmazlıkları yatmaktadır. Yüz yıldan fazla bir süredir bir sömürge olarak elinde tuttuğu Adenin, kendisi buradan çekildikten sonra Nasırın deneti altına düşmesini istemeyen İngiltere, Adeni, 1959 yılında kurduğu Güney Arabistan Federasyonunun içinde tutmak istemektedir. Bilindiği gibi, Aden, Kızıldenizin, böyle olunca da Süveyş Kanalının doğu kapısında ve bugün kanlı bir iç-savaş içinde bulunan Yemenin hemen güneyindedir. Aden balkının çoğunluğunun yerli olmayıp, buraya çalışmak için göçen Yemenli araplar olması, İngiltereyi, kendi başın bağımsız bir devlet olduğu gün Adenin Mısır etkisi altına girmesinden korkutmaktadır. Bunun içindir ki önce Adenin batısındaki onaltı şeyhliği -ki bunların yöneticileri hâlâ ingiliz parasıyla beslenen geleneksel emirlerdir- kukla bir Federasyon içinde toplamış ondan sonra da Adende gene bir kukla hükümet kurarak, bu bölgeyi de Federasyonun içine katmıştır.

Fakat adenli milliyetçiler bu çözümü kabule bir türlü yanaşmamaktadırlar. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bir kere Federasyonun diğer kesimleri pek fakir olduğu halde Adendeki ekonomik hayat çok hareketlidir. **Aden, Federasyon içinde kalırsa, kendi zenginliğini diğer üyelerle paylaşmak zorunda kalacaktır. İkincisi, Aden halkı, federal yönetime hakim geleneksel şeyhlerin yönetimi altına girecektir. İşte bu iki sakıncayı önlemek için, adenli milliyetçiler yeraltı teşkilâtı kurmuşlar ve İngiltereye karşı harekete geçmişlerdir. Bunların en önemlisi, Adeni Yemenin bir parçası sa yanlar tarafından kurulmuş olan "İşgal Altındaki Güney Yemeni Kurtarma Cephesi" -FLOSY- dir. Bu cephenin amacı, bölgede, ilk adım olarak geleneksel şeyhlerin kapı dışarı edilmesinden sonra, ikinci adım olarak merkeziyetçi ve ilerici bir bağımsız devlet kurmaktır.**

Şaşmamak gerekir

İngiltere, son yıllarda, Güney Yemeni Kurtama Cephesinin liderlerine karşı büyük bir yıldırma kampanyasına girişmiştir. O kadar ki, bunlar, başlangıçta aralan pek iyi olmadığı halde bugün Nasıra sığınmak zorunda kalmışlardır. Ünlü liderleri Abdülkavi Makâvi halen Kahirede yaşamaktadır. Buna karşılık, çorbada kaşığı olsun isteyen Kral Faysal da Adende desteklenecek bir kuruluş bulmuştur. Adı Ulusal Birlik Partisi -UNP- olan bu kuruluş, yalnız İngiltereden değil, onunla birlikte Faysaldan da yardım görmektedir. Başka bir deyişle, Yemendeki iç savaşın bir benzeri, küçük çapta da olsa, daha bağımsızlığa kavuşmadan Adene de sıçramıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant, bölgeye üç

kişilik bir heyet gönderirken, bugünkü kukla yönetimle milliyetçiler arasında bir diyalog kurulmasını sağlamak istiyordu. Fakat heyet ne Federasyon yöneticilerinden, ne de milliyetçilerden umduğu yardımı görebilmiş ve bu yazının başında da belirtildiği gibi, dört gün otelde bekledikten sonra, bavullarını toplayıp geri dönmekten başka çare bulamamıştır.

Stratejik durumu ve petrol yataklarına yakınlığı bakımından dünyanın en önemli bölgelerinden biri olan Aden, bir yandan emperyalist kuvvetlerin düzenleri, öteyandan da araplar içindeki bölünmeler yüzünden kısa bir süre sonra ikinci Yemen durumuna girerse, buna -başta ingilizler olmak üzere- kimse şaşmamalıdır.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

YUNANİSTAN — Milletvekilliği dokunulmazlıklarının süresi yüzünden önceki hafta Yunanistanda patlak veren hükümet buhranı bütün ülkede büyük bir huzursuzluğa yolaçmış bulunuyor. Gerçi bir ulusal koalisyon kurulması için yaptığı çağrıya Papandreunun katılmaması üzerine Kral, yeni hükümeti kurmak görevini Ulusal Radikal Birlik Partisi lideri Kanellopulosa verip işin içinden çıkmaya çalışmıştır ama, bu davranış solcularla tarafsızlar arasında büyük bir hoşnutsuzluk yaratmış ve Papandreunun Merkez Birliği Partisi, Kanellopulosun işbaşına getirilmesini, "Kral tarafından düzenlenen bir hükümet darbesi" olarak nitelendirmiştir. Gerçekten, 1964 Şubatında yapılan genel seçimlerde oyların yüzde 50'sinden fazlasını ve 300 koltuklu Parlâmentoda koltukların 170'ini toplayan Merkez Birliği Partisinin Kral tarafından son birbuçuk yıl içinde böylece iki defa ayak oyununa getirilmesini başka türlü yorumlamaya da imkân yoktur. Nitekim Papandreu da bu yenilgiyi hazmedemiyerek, geçen hafta halkı, durumu protesto etmeye çağırmıştır. Şu satırların yazıldığı sırada Yunanistanın bütün önemli şehirlerinde Kanellopulos aleyhtarı gösteriler yapılmaktadır. Öteyandan, bu gösterilere aldırmadan hükümetini kuran Ulusal Radikal Birlik Partisi liderinin, Stefanopulosçu liberallerle aşırı solun da kendisine karşı durum alması üzerine, Mecliste güven oyu kazanamıyacağı sanılmaktadır. O zaman da, Anayasa gereğince, Meclisi dağıtıp, kırkbeş gün içinde seçime gitmekten başka çaresi yoktur. Fakat bu iş de Papandreunun işine gelmemektedir. Çünkü yunan sağının, bir kere iktidarı ele geçirdikten sonra, onu seçimlerle kaybetmemek için oylama sırasında çeşitli oyunlar çevirmesinden korkmaktadır. İkincisi, Meclis dağılınca, Aspida olayına adı karışan oğlu Andreasın dokunulmazlığı düşecektir ki, bu takdirde de Andreasın yargı organları önüne sürüklenmesi ihtimali belirmektedir.

FRANSA — Geçen ay yapılan genel seçimlerde Parlâmentodaki çoğunluğu 2 oya kadar düştükten sonra oldukça korkulu günler geçiren De Gaulle, geçen hafta Meclis başkanlığı için yapılan seçimi kendi adayı Jacques Chaban - Delmas'nın açık arayla kazanmasından sonra rahat bir nefes almışa benziyor. Nitekim, bu aranın verdiği rahatlıkla kabinede büyük değişiklikler yapmamış ve Başbakanlığı yeniden Pompidou'ya vermiştir. Bilindiği gibi, De Gaulle'cülerin sol kanadı, genel seçimlerdeki başarısızlığı Pompidou'nun hareketsiz sosyal ve ekonomik politikasına yüklemektedirler. Nitekim bu yüzdendir ki daha seçimlerden önce Pompidou'nun değişeceği ve onun yerine Dışişleri Bakanı Couve de Murville'in getirileceği yolunda bazı söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Fakat Couve de Murville'in bu defa milletvekili bile seçilememesi üzerine bu söylentiler gerçekleşmemiş ve Murville yeniden eski koltuğunda bırakılmıştır. Tarafsız gözlemciler, bunu, De Gaulle'ün şimdiye kadar izlediği dış politikada bir değişiklik beklenmemesi gerektiği biçiminde de yorumlamaktadırlar. Öteyandan, kendi taraftarları arasındaki sol kanadın baskısına karşı koyamayan De Gaulle, Pompidou'yu yerinde bırakmakla birlikte, kabinede yeni bir Çalışma Bakanlığı kurmuş ve Fransadaki işsizlik sorunuyla savaşmak görevini bu koltuğa oturttuğu Jasques Chirac'a vermiştir. Yeni kabinenin Ekonomi ve Maliye Bakanı gene Michel Debre, Savunma Bakam da tıpkı Couve de Murville gibi seçimleri kaybettiği halde gene H. Messmer'dir.

A.B.D — Teksaslı Başkan Johnson'un yardımcısı Hubert Horatio Humphrey -avrupalı gençlerin kendisine taktıkları lâkapla, "Bay Ha Ha Ha"-, batı almanyalı ve italyan dostlarım çekirdekli silâhların yayılmasını önlemekle ilgili olarak imzalanacak anlaşmaya razı etmek bahanesiyle çıktığı Avrupa turunda epeyce zor günler yaşamaktadır. Bilindiği gibi, Federal Almanya ile İtalya, bu anlaşmanın kendi yaptıkları barışçı atom çalışmalarını engelleyeceği ve kurulacak denetleme düzeninin Doğu Avrupa ülkelerinden gelecek denetçilere alman ve italyan topraklarında casusluk yapma imkânını vereceği korkusu içindedirler. Humphrey'nin Bonn ve Romada yaptığı temasların bu korkuyu ne ölçüde dağıtabildiğini söylemek için zaman henüz erkendir. Fakat şurası kesinlikle söylenebilir ki, Bay Ha Ha Ha, her gittiği yerde Vietnam savaşına aleyhtar olanların şiddetli tepkisiyle karşılaşmış, Romada suratına çürük limon kabukları yemiş, Londrada yuhalanmış, Pariste de bir amerikan bayrağının gözlerinin önünde yakıldığını görüp renkten renge girmiştir. Bu başarısız gezi, herhalde Başkan Johnson'un bu ilkbaharda Avrupada yapmayı tasarladığı turneyi başka baharlara erteleyecektir.

BUNLAR DA OLDU

K İ T A P L A R

CASUSLAR SAVAŞI

Ümit Denizin polisye romanı. Dey yayınları, Acar Matbaası İstanbul, 200 sayfa 6 lira.

Yaşı kırkı bulup geçenlerin çocukluk ve ilk gençlik çağlarında en çok merak ve heyecanla okudukları hırsız-polis romanları, Arsen Lüpen, Şarlok Holmes ve Nat Pinkerton maceralarıydı. Bir de bunların, Peyami Safa tarafından alaturkalaştırılmış cinsi vardı: Cingöz Recai.

Nat Pinkerton, amerikalı bir hafiye idi. O zamanlar Türkiyede amerikan etkisi şimdiki kadar yaygın olmadığı için ,Nat Pinkertonun maceraları merakla okunsa bile, bizlere azıcık yabancı gelirdi. Amerikayı henüz keşfedememiştik. Ölçüleri çok değişikti. Arsen Lüpen ile Şarlok Holmesin çekişmeleri ise bize çok daha yakın gelirdi. Şarlok Holmes, damalı ceketli, golf pantalonlu, ağzında pipo, elinde pertavsız, iyice karikatürize edilmiş bir zehir hafiye idi. Arsen Lüpen ise, her maceradan yağdan kıl çeker gibi sıyrılan bir maceraperest...

Sonraları bu tiplere bir de Peyami Safanın Cingöz Recaisi eklenmişti. Bu, bir ucuz adaptasyondu. Ama o çağlarda maceraları bize çok dehşetengiz ve akıl durdurucu gelirdi. Cingözün karşısında da galiba bir Komiser Hamdi bey vardı. Yani, Şarlok Holmesin türkleşmişi...

Gerçi Alexandre Dumas'ın Üç Silâhşörleri, Pardayyanlar filân da vardı ama, biz İkinci Dünya Savaşı öncesinin çocuklarının gözdeleri gene de yukarda adlarım sıraladığım Nat Pinkertonlar, Şarlok Holmesler, Arsen Lüpenler ve Cingöz Recailerdi. Sonra o kuşaklan İkinci Dünya Savaşı pek çabuk olgunlaşırdı. Çocukluğun yerini, radyoların ve gazetelerin savaş bülteni haberleri aldı, ölümlere kanıksadık. Polisiye zekâ oyunları ise önemini yitirdi.

Savaş bittiğinde, Agatha Christi'ler ve benzerlerinin devri başlamıştı. Artık bu kitapları, bu maceraları sadece ilk ve ortaokul çağlarının çocukları değil, büyükler de okuyordu. O devir de bitti. Ortaya birden, son yılların vurucu - kırıcı James Bond'u çıktı. Bugünlerde ise artık o bile gerilerde kaldı da, yerini Killing almağa başladı. Ne var ki günümüz, hâlâ ve hâlâ, vurucu-kırıcı, atıcı-tutucu, çapkın mı çapkın James Bond günü...

Vaktiyle nasıl Peyami Safa, Cingöz Recai ile yerli bir Arsen Lüpen tipi yaratmışsa, günümüzde de bu işi renkli bir gazeteci olan Ümit Deniz yapıyor. Onun yarattığı tip ise, Murat Davmandır. Murat Davmanı Ümit Deniz, bu konudaki son kitabı "Casuslar Savaşı"nda şöyle tanıtıyor:

"Adım Murat Davman.... Su katılmadık türk çocuğuyum.. Boyum 1.85, kilom 95. Otuzsekiz yaşımdayım ve çekirdekten yetişme gazeteciyim. Anavatanı defalarca karış karış gezdikten başka, dünyayı da birkaç defa dolaştım. Meslek hayattım boyunca başıma gelenler, pişmiş tavuğun başıma gelmemiştir. Ölümle kardeş, tehlikelerle dost oldum.

Üç aşkım var: Vatanım, anam ve mesleğim. Güzel kadınları da bir yana atacak olursanız, bunların dışındakilerin hepsi fasarya. Bilmem, size kendimi tanıtabildim **mi?"**

Kırmızı karanfilli meslektaşımız Ümit Denizin, biraz da kendini idealize ederek yarattığı Murat Davman **tipi,** kelimenin tam anlamıyla yerli bir James Bond. Bir gazeteci muhayyilesi ile bir romancı muhayyilesinin karışmasından ortaya çıkan "Casuslar Savaşı", Romanyada geçen, bir macerayı dile getiriyor. Demirperde gerisi ve berisi casusluk, teşkilâtının kıyasıya çarpıştığı, bunların üstünde de Murat Davmanın cıva gibi zekâsı, demir gibi yumruğu, attığını vuran tabancası ve yılmaz karakteri ile içine karıştığı binbir oyun, binbir macera, bol aşk, bol ölüm, bol v.s...

Murat Davman
Vurdu mu deviriyor!..

"Casuslar Savaşı", tuzu kuru olanların, sutüstü uzanıp gönül eğlendirmek isteyenlerin zevkle okuyacakları, hoşça vakit geçirecekleri bir romandır. Hakbilir olmak için bir şeyi daha eklemek gerekir ki bu da, Ümit Denizin Murat Davman tipinin James Bond tipinden önce mi, yoksa sonra mı ortaya çıktığı konusunun kesin olarak belli olmadığıdır. Zira bu "Casuslar Savaşı", Ümit Denizin Murat Davman tipinin sekizinci kitabıdır. Bu bakımdan, Ümit Deniz, bir ölçüde, klâsik ve basit bir taklitçi olan Peyami Safadan ayrılmaktadır. Rahatlıkla iddia edilebilir ki, Murat Davman tipi, en kötü ihtimalle, James Bond tipi ile yaşıttır.

TÜRKİYEDE SOL AKIMLAR

Mete Tuncayın bilimsel incelemesi. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 219-201, Ankara 1967, Sevinç Matbaası, 218 sayfa, 20 lira.

Son zamanlarda türk kamuoyunu en çok ilgilendiren, üzerinde en

çok tartışılan konulardan biri ve belki de birincisi, sol, solculuk, sosyalizm, komünizm konusudur. Uzun yıllar bir tabu sayılan, adı bile edilemeyen, ezbere tenkitler ve karalamalarla yetinilen solculuk konusunda, bu akımların Türkiyedeki temsilcileri konusu üzerinde, itiraf etmek gerekir ki, bilim adamlarımız bile yeterince durmamışlardır.

Prof. Tarık Zafer Tunaya, Korkut Boratav, Niyazi Berkes, Hilmi Ziya Ülken gibi birkaç bilim adamımızla Şevket Süreyya, Vâlâ Nureddin, Galip Kemali, Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy gibi birkaç hatıra yazarının dışında, bu konu tam bir karanlık içinde kalmıştır. Dârendelioğlu, Cemal Kutay vs. gibi, konuya ters açıdan bakan ve solculuğu kötüleyerek bunun ticaretini yapan bir takım kalemlerin eserleri ise, konuya berraklık değil bulanıklık getirmiştir. Belki de ilk defadır, genç bir bilim adamı, Siyasal Bilgilerin uyanık asistanlarından Mete Tuncay, doçentlik tezi olarak konuyu ele almış ve 1908 -1925 yıllarını içine alan "Türkiyede Sol Akımlar" adlı kitabını yazmıştır.

Hürriyetin ilânından Takrir-i sükûn Kanununa kadar geçen devredeki sol akımları bilimsel bir şekilde inceleyen Mete Tuncay, ele aldığı konuda, kişisel görüşlerinden sıyrılmasını bilmiş, olaylara ve akımlara tam bir tarafsızlıkla bakmıştır. Pek çok belgesi kaybolmuş, korkular, kuşkular içinde çok kere gizliliğin karanlığında kalmış, hemen her seferinde yanlış yorumlara ve değerlendirmelere uğramış bir konuda Mete Tuncayın yaptığı çalışma, gerçekten önünde saygıyla eğilinecek bir çalışmadır.

Ele aldığı konuyu bir kuyumcu titizliği ile inceleyen, bilinir sanılan pek çok bilinmeze ışık tutan bu kitapta bellibaşlı üç bölüm vardır. Bunlar sırasıyla, "İkinci Meşrutiyette Osmanlı solculuğu", "Milli Mücadele Anadolusunda Solculuk" ve "İstanbulda Aydınlık Çevresi" bölümleridir.

"Türkiyede Sol Akımlar" dikkatle okunduğunda görülecektir ki, günümüzün politik tartışmalarında bellibaşlı yeri işgal eden sağcılık-solculuk çatışması, pek çoklarının sandığı gibi, hemen 1960'dan sonra ortaya çıkmış bir çatışma değildir. Konu, çok daha eski tarihlerden, hattâ İkinci Meşrutiyetin ilânından da önceki günlerdenberi Türkiyede bir belli çevrede tartışma konusu olarak ele alınmış, ama eylem plânına geçememiştir.

Bilimden nasibi olmayan ve ezbere karalamalarla halkı aldattıkları gibi aydınları da aldatmak peşindeki politikacıların özellikle okumalarını salık vereceğim bu ciddi çalışmanın tek eksiği, şu kısa tanıtma yazısında ileri sürülebilecek ve tenkit edilebilecek tek yönü, 1925 sonrasından günümüze kadar Türkiyede sol akımların geçirdiği maceraya yer vermemesidir. Dileğimiz, önsözünde, "Türkiyede solculuğun 1960'lara gelinceye kadar hareket olma bakımından büyük bir önem taşıdığını sanmıyorum" diyen Mete Tuncayın, hiç değilse bundan sonra, bir hareket olarak kabul ettiği türk solculuğunun gelişmesi konusundaki araştırmalarım sürdürmesi ve bunları, ilk cild olmasını istediğimiz "Türkiyede Sol Akımlar"ın ikinci cildi olarak bir an önce kamuoyuna sunmasıdır.

İlhami SOYSAL

(Basın A: 20480-12841) — 133

"Her-yere - ulaşan" havayolu

Gitmek istediğiniz yeri söyleyin, sizi oraya götürelim.

Artık PanAm Jet uçakları sızı hemen her yere en kısa zamanda götürebilir. Çünkü **hemen her** yere uçuyoruz. Altı kıta üzerindeki 84 memlekette 121 şehre. Her şey 30 yıl önce, ilk olarak Pasifiği, sonra da Atlantiği herkesten evvel aşmamızla başladı. Bugün memleketler arasında taşıdığımız, yolcu sayısı diğer herhangi bir şirket tarafından taşınanın kat kat üstünde. Siz de bize şeref vermez misiniz? PanAm **seyahat** acentesine veya doğrudan doğruya bize müracaat ediniz. Bizimle nereye giderseniz gidiniz, mevcudun en iyisiyle uçmuş olmanın huzurunu duyacaksınız. Güzel ve rahat bir his.... Her yer için!

İstanbul: Hilton Methall Tel: 47 45 30 İzmir : İzmir Palas Oteli Tel: 33 4 72
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı. Tel 12 11 20 Adana : Agba Oteli. Tel: 1 50 1

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ PASİFİKTE BİRİNCİ LATİN AMERİKADA BİRİNCİ DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

PAN AM

Tüli'den haberler

Renkli bir klüp

Ankaranın en hareketli klüplerinden biri, M Klüp. Film çevirmek için gelen yıldızlar, ye-ye gençliği, şarkıcılar, sabahın ilk saatlerine kadar bu klüpteler. Klübü süsleyen sanatçılar arasında Gülsüm Kamu ve Tansuğ Gürsu önde geliyor. Gülsüm Kamu, tabiî, Ajda Pekkandan intikam almakla meşgul. Tansuğ Gürsu ise giyimli strip-tease yapıyor. Geçirdiğimiz hafta içinde bir gece, klübe, OSS Ankara filminde, Hülya Koçyiğitin afiş resmi çektirmeyi reddettiği elbiseyi giymiş olarak gelince ortalık epeyce karıştı. Çok kimse, güzel yıldıza bakarak, rahmetli Orhan Velinin bir mısraını değiştirerek söylemek zorunda kaldı: "Böyle de giyilmez ki..."

Meksika havası

Geçtiğimiz Pazar, başkenttiler, baharı iyice hissettiler. Kimi Gölbaşına, kimi Kızılcahamama uzandı. Başkent kadınlarından büyük bir kalabalık da Bulvar Palas salonlarında bir başka bahar havasına daldılar, Vakkonun bahar ve yaz defilesini seyrettiler. Bu, defileden çok, âdeta moda tiyatrosuydu. Zaten, sahneye Haldun Dormen koymuştu. Podyuma gelen mankenler, taşıdıkları modellere göre tablolar canlandırıyorlar, renkler ve çizgiler daha çok canlanıyordu. Füze modası herkesi çok sarmadı. Ayda yürüyüş yapan mankenler ilgiyle seyredildi ama, başkent sosyetesinin kadınları Atatürk Bulvarım, Çankaya yollarını bırakıp da aya yönelmeye istekli görünmüyorlardı. Mini eteklerin daha da mini olduğunu gören kalın çizgili kadınlar tabii biraz hayıflandılar. Bazı kadınları mini eteklerle düşünmek gerçekten zor. Meselâ, Adalet Bakanının eşi **Bn. Dinçe**ri mini etekle düşünebiliyor musunuz?

Renklere gelince; defilede meksika renkleri ağır basıyordu. Bu demek ki, bahar ve yaz aylarında bütün kadınlar yine güneşe dönecekler. Nezahat Başyazgan ve kızları şimdiden bu modayı benimsemiş görünüyorlardı..

Gülsüm Kamu - Mustafa Satır birarada
İntikam maçı!

Tansuğ Günsur "OSS Ankara"da
Olmaz ki..

"Kaçak"!» gözden kaçmayanlar

Pazar akşamı, Yeni Sahnede "Kaçak" oyununun ilk temsili vardı. Yeni Milli Eğitim Bakam İlhami Ertem seyirciler arasında değildi ama, Maliye Bakam Cihat Bilgehan, Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem ve eşleri, Ahmet Muhip Dranas, kabine değişikliğinden sonra müsteşarlığı biraz sallanan Adnan Ötügen, soprano Belkıs Aran ve oğlu, Atillâ Sav, Cüneyt Gökçer ve eşi, Metin **Ant** ve İstanbuldan Hale Kuntay, piyesi ilgiyle seyrettiler. "Kacak"ı türkçeye çeviren de zaten Hale Kuntay. Hale Kuntay son yıllarda, daha doğrusu kocasından ayrıldıktan sonra, çeviri çalışmalarını hayli hızlandırdı.

"Kaçak"ıri oyuncularından biri de Halûk Kurdoğlu. Sahnede Halûk Kurdoğlunu, seyirciler arasında da Muazzez Kurdoğlunu görenler, karı-koca arasındaki buzların eridiğini hemen farkettiler. Ayrılık söylentileri iyice geride kalmış.

Adnan Ötügenin, Hale Kuntayı, piyesin güzel çevirisinden ötürü kutladığını duyanlar, kulaklarına inanamadılar. Çünkü çeviride öz ve arı dil vardı. Oysa Adnan ötügen, "konuk" sözüne takılacak kadar tutucu dilin savunucusudur. Herhalde, Bakanla beraber, Ötügenin dil görüşü de değişmiş olacak!..

Cüneyt Gökçeri herkes, "Yaprak Dökümü"ndeki başarısından ötürü kutluyordu. Allah için, güzel oynamış; filmi görenler, sinemadan, iki göz iki çeşme çıkıyorlar.

Garip tecelli

"Temel Haklar ve Hürriyetler" hikâyesi üzerine tartışmalar devam ededursun, geçirdiğimiz hafta Büyük Ankara Oteli salonlarında Hukukçular gecesi vardı. Yargıtay üyeleri, Danıştay üyeleri, Adalet Bakanlığı mensupları ve Ankaranın tanınmış avukatlarıyla çok kalabalık bir gece... Hukukla ilgisi yok ama, Başbakan Demirel de geceye şeref verdi ve Adalet Bakam Hasan Dinçerin masasında oturdu. Hukukun gerici bir bilim olduğunu, statükoya bağlı kaldığını söyliyenler pek de yanılmıyorlar. Bu toplantıda çok ilginç tartışmalar yapıldı.

Başbakan ve esi, Hukukçular gecesinden erken ayrıldılar. Salondan çıkarlarken, birçok kişi ayağa kalkarak Başbakanı selâmladı ama, Yargıtay Başkanı ile Anayasa Mahkemesi Başkanı yerlerinden kıpırdamadılar. Temel hakları ve hürriyetleri kuşa döndürmeğe hazırlanan İktidarın başı, -ne garip tecellidir!- adaletin temeli olan kurumların başlarından iltifat görmüyor.

İkinci balayındakiler

Kocasıyla barıştıktan sonra hemen İsviçreye giden Ferhunde **Verdi,** İstanbula döndükten sonra çok neşeli görünüyor ve ikinci halayının tadını iyi çıkarıyor. Play Boy'un ve Batı Klübün güzel ve şık kadınlarından biri şimdilerde, bu yeşil gözlü, esmer tenli, ince yapılı kadın. Yalnız, adaşı İstanbulda olmadığı için, biraz mahzun. Ama, adaşı Ferhunde Birkan da ezelî balayı havasında olduğundan, hiç bir yolculukta kocasını yalnız bırakmıyor.

Nerde o günler!

İzmire gidenler, eski Cumhurbaşkanının eşi Bn. Gürselin, Karşıyakadaki evinde çok yalnız olduğunu söylüyorlar. Vaktiyle Çankaya Köşkünde otururken kapısını aşındıranlar -adlarını vermeğe lüzum yok, onlar kendilerini tanırlar, bayramlarda bile Bn. Gürseli hatırlamıyorlarmış. Bugün iktidarda olanlar, bu tablodan bir ders alabilseler bari.

Ama, nerde!

Ders alacakları o kadar çok şey var ki...

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Doğum kontrolü gönüllüleri

Ferihan Gürsoy, dinleyicilerini selâmladı ve sözlerine şöyle başladı:

"— Aile plânlamasını, kurulduğumuz günden, yani 1959'danberi benimsemiş ve bunun için, o zamanlar kanun çıkmadığı halde, mücadeleye başlamıştık. Bugün, Nüfus Plânlaması Kanunu çıkmış olduğu halde, gönüllülere, nüfus plânlamasının gerçek yüzünü anlatmak bakımından büyük görev düşmektedir. Derneğimizin, bu konuyla ilgili olarak, Haziran ayında, Hacettepe Tıp Fakültesi ile müştereken hazırlayacağı seminerde gönüllülere düşen bu görevin belirtilmesine bir ön hazırlık olarak ve bu konuda dünyanın diğer memleketlerinde gönüllülerin ne gibi çalışmalar yaptıklarını anlamak amacıyla burada toplanmış bulunuyoruz."

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Çarşamba akşamı, Washington Restorandaki toplantı salonunda geçti. O gün, Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesine mensup 120'ye yakın üye, başka ülkelerdeki gönüllü çalışmalarını dinlemek üzere biraraya gelmişti. Pakistandaki denemelerle ilgili çalışmayı Pakistan Elçiliği Basın ataşesi Beşir El Hasan, Amerika ile ilgili konuşmayı Mrs. Dawes, Seylan ile ilgili konuşmayı da, Seylanda bulunduğu sürece bu alanda çalışmış olan Mrs. Grant yapacaktı. Mısır Büyük Elçiliği, Mısırdaki çalışmaların resmî bir özetini Üniversiteli Kadınlar Derneği Aile Plânlaması Komitesi Başkanı Lemis Akurgala vermişti. Mısırdaki durumu da Akurgal anlatacaktı. Beşir El Hasan, toplantının tek erkek üyesiydi. Dernek Başkanı Ferihan Gürsoy yerine otururken, amerikâlı Mrs. Dawes, Birleşik Amerikadaki ilginç tecrübesini anlatmak üzere söz almış bulunuyordu.

42 yıllık mücadele

1879 yılında, Birleşik Amerikanın Connecticut eyaletinde, gebeliği önleyici metodların kullanılmasını yasaklayan bir kanun kabul edilmişti. 1923 yılında, bazı aydın kadınlar ,bu kanunla mücadele etmek için biraraya geldiler ve nihayet 1965 Haziranında amaçlarına ulaştılar. Amerika yüksek mahkemesi, kadınların, istedikleri zaman çocuk sahibi olma veya olmama özgürlüklerini kısıtlama kanununun anayasaya aykırı olduğunu nihayet ilân etmişti.

Mrs. Dawes, Washington Restoranda, kendisini merakla izleyen dinleyicilerine bir süre baktı, sonra, oldukça eski yıllara dönerek, sözlerine devam etti:

"— 1959 yılında ben de bu modası geçmiş kanunla savaşan kadınlara katıldım. Çünkü, şuna dikkat etmiştim ki, zengin ve imkânı bol olan kadınlar, nasıl olsa doktorlarına başvurarak veya kendi kendilerine bazı tedbirler alarak, az çocuk yapmanın yolunu buluyorlardı. Oysa ki bu imkânlardan yoksun kadınlar, bakamıyacakları çocukları doğurmağa mahkûmdular. Düşükler ve annelerin ölüm miktarı, fakirlerin arasında çok daha yüksekti. O zamanlar, doğum kontrolü yasak olduğu için, üstüste 6 tane geri zekâlı çocuk doğuran bir anne ile tanıştım. Yine, 25 yaşına varmamış 8 çocuklu çok genç bir kadın ağlıyarak bize başvurmuş ve eşinin yarım gün çalışabildiğini, kazandığı para ile, çocuklarını iyi yetiştirmek şöyle dursun, onları besliyemediğini söylemişti."

Mrs. Dawes bundan sonra, hapse girdiği takdirde kendisini ziyarete geleceğini söyliyerek ona cesaret veren eşinin de teşviki ile bir dernek kurmuş ve aktif mücadeleye koyulmuştur. Dernek, bir yandan kanun adamlarım iknaa çalışırken, bir yandan da, en büyük hastahanenin yanında küçük bir danışma bürosu açmış ve burada, çocuk istemiyen annelere tavsiyelerde bulunmak suretiyle bilfiil mücadeleye atılmıştır. O zamanlar Rhodes İsland'da doğum kontrolü yasağı olmadığı için, Dernek, bazı annelerin korunmasını sağlamak amacıyla, bu anneleri Rhodes İsland'a kadar götürüyordu.

Ortak bir dert

Pakistan Büyük Elçiliği Basın ataşesi Beşir El Hasan ise, dünya nüfusunun, bu gidişle, 40 yılda iki misline çıkacağını ve 3 milyar 500 milyondan 6 milyar 267 milyona yükseleceğini; Pakistanın 1951 yılında 75.8 milyon olan nüfusunun 10 yıl sonra 1961 de 93.7 milyona çıktığım belirttikten sonra, Türkiye ve Iranın da aynı dertten mustarip bulunduğunu, bunun ekonomik sonuçlarını izah ederek anlattı. Pakistanda, 196065 beş yıllık plân uygulamasında, aile plânlamasına birinci derecede önem verilmiş ve son olarak bu iş için bütçeden 518 milyon ayrılmıştır. Bugün, Pakistan devleti, aile plânlaması konusunda tamamiyle örgütlenmiş durumdadır ve gönüllüler sayesinde de aile plânlamasının önemi bütün anlamı ile ortaya çıktığı gibi, bunun islâm dinine karşı olmadığı da artık Pakistanda iyice bilinmektedir.

Beşir El Hasan, üç kardeş memleketin, birbirlerinin tecrübelerinden yararlanabilmelerinin büyük önem taşıdığını belirtti ve Pakistanın, bu konuda Türkiye ve İrana gerekli malzeme yardımı yaptığım da açıkladı.

Seylandaki doğum kontrolü çalışmaları, Pakistandakinin tersine, devlet değil, gönüllüler tarafından, büyük mücadelelerle ele alınmış ve yüzde 20'yi bulan katolik nüfusun tepkisi ile karşılaşmıştır. Seylanda bulunduğu sürece Mrs. Grant'ın da katıldığı bu dernek, üyelerin yardımıyla işe başladığı halde, bugün hükümetten büyük yardım görmektedir. Hattâ, bu konuda hükümeti harekete geçirmede de başarı kazanmış, ülke çapında örgütlenmiştir. Hükümet, bütün direnmeleri kırdıktan sonra İsveçle bir anlaşma yapmış ve uzatılan bu anlaşmaya uygun olarak, Seylanda doğum kontrolünü yürüten pilot bölgeler meydana getirmiştir. Fakat, Mrs. Grant'a göre, gönüllülerin işi bugün daha hafiflemiş değildir. Çünkü doğum kontrolü, herşeyden önce, anlamı bakımından iyice anlaşılması gereken, sürekli bir eğitim sorunudur ve devletle gönüllülerin elele vermesiyle daha başardı sonuç vermektedir.

Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi Aile Plânlaması Baş-

kanı Lemis Akurgalın belgelere dayanarak yaptığı konuşma. Mısırdaki aile plânlamasının, milli bir komitece ele alındıktan sonra, büyük çapta devlet yardımıyla daha çok gönüllü kuruluşlara devredildiğini göstermektedir. Özellikle Kadınlar Federasyonu veya Müslüman Kadınlar gibi kadın dernekleri, konuyu ele alarak, bütün yurtta örgü denmektedirler. 1955'te Mısırda aile plânlaması ile ilgili 8 klinik olduğu halde, 1965'de klinik sayısı 98'e çıkmıştır. 1967'de ise 2000 merkezde aile plânlaması uygulamasına geçilmiştir -

İçten konuşanlar

Washington Restorandaki toplantı akşamın geç vakitlerine kadar sürdü. Üniversiteli Kadınlar Ankara Şubesi üyeleri, masa çalışmalarıyla yetinmediklerini, gecekondu mahallelerinde yaptıkları çalışmalarla da ispat ettiler. Aynı hafta içinde Dernek, bu konuda 26. halk toplantısını düzenledi. Saimekadın **Ortatepe İlkokulunda yapılan bu toplantıya 500'e yakın kadın katıldı. Lemis Akurgal, Demet Işık ve Ece Tuncay konuyu anlattılar ve teknik yönünü de projeksiyonla dile getirdiler. Bu toplantıda konuşanlar yalnızca dernek üyelerinden ibaret değildi. Dizlerinde, ellerinde ve karınlarında çocuk taşıyan birçok anne, dertlerini, tecrübelerini gerçekçi bir görüşle anlattılar ve "8 korunma metodu"nu dinlerken yetkililere ilginç sorular yönelttiler.**

Biz de bilelim..

Bundan bir süre önce bazı şahıslar tarafından, "İslâm Devleti Anayasa Tasarısı" ve "Müslümanlığın Ölüm Kalım Meselesi" adlarını taşıyan, muntazam basılmış iki broşürün gazetelere ve değişik adreslere gönderildiği bilinmektedir. Türkiyede şer'i devlet istiyenlerin -sayıları az da olsa- mevcut olduğu kimsenin meçhulü değildir. Demokratik rejimlerde, bazı ölçülere göre en ileri sayabileceğimiz toplumlarda bile, en geri eğilimlerin yaşıyabildiği, geri eğilimlilerin -sayıları az da olsa- mevcut olduğu da gözönünde tutulacak olursa, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, yeni devlet şeklini ve Atatürk devrimlerini benimsemeyen bir grupun, kurumlarını yerine oturtamamış bir demokrasi ortamı içinde, eğitimden yoksun, dünyadan habersiz geniş halk kitleleri arasında, azalacak yerde çoğaldığını düşünmek de hayret uyandırıcı bir şey olmasa gerektir. Hele, bu geniş halk kitlelerinin, politikacıların oy avcılığı sayesinde nasıl kandırıldıklarım ve geçim sıkıntısı bunalımı altında ne derece şaşkın ve çaresiz hale geldiklerini düşünecek olursak, mesele bütün açıklığı ile meydana çıkar.

Bugün, yalnız uzak köylerde değil, büyük şehirlerde, şuracıkta, başkentin kenar mahallelerinde bile gözden kaçmayan kontrolsüz kuran kursları, Türkiyenin geleceğini belirli maksatlara göre hazırlıyan, uzun vadeli, geniş bir programın uygulayıcısı olarak faaliyet halindedirler. Bu kurslar ve hacılık, hocalık kurumlan, çeşitli gerici yayınlar, yalan yanlış dini yayınlar ve bütün bu alanlarla ilgili çeşitli ticari alışveriş ile bugün memleketimizde, sömürücü ve aldatıcı bir din anlayışı üzerine kurulmuş yepyeni bir endüstri doğmuştur. Devlet, bütün imkânları ile bu endüstrinin hizmetinde görülmektedir..Okumak istiyen köy gencinin, imam-hatip okullarına gitmekten başka umudu yoktur. Köyde refaha kavuşmanın en emin yollarından biri, kuran kursu açmaktır. Zavallı halka gelince, onun da tek umudu, başkaları maddi refah peşinde koşarken, "maneviyat hikâyeleri" ile oyalanmaktır. Çoluk çocuğunu doyuracak toprağa sahip değildir. Toprağı bulsa tohumu yoktur, gübresi yoktur, âlet ve edevatı yoktur. İş yapacak olsa, kredi bulamaz. İyisi mi, din yolunda itibar kazanmaya uğraşır. Hocaya sorarsanız, bütün köy halkı sabah-akşam dua etmesini öğrendiği zaman, tarlalar kendiliğinden yeşerecektir.

İşte bu ortam içinde bazı şahısların, geri fikirlerini, geri eğilim Ve niyetlerini temiz ve muntazam basılmış broşürler halinde halka duyurmaya çalışmalarına şaşmak mümkün değildir. Hattâ ben, broşürleri imzalamadıklarına dahi şaşıyorum. Şaştığım birşey daha var: Hani şu, memleketi aşırı akımlardan kurtarmak istiyen, kırmızı sokak lâmbası altında gitar çalmayı komünistlik olarak ilân eden, bugünkü düzenin aksaklıklarım belirtmeyi görev bilenleri -anayasa düzenine karşı çıkarak- ihtilâl hazırlamakla suçlayan anayasa tefsircileri ve yetkili devlet büyüklerimiz nasıl oluyor da, yeni bir anayasa tasarısı hazırlıyan bu kimselerin, bugünkü devlet düzenini bozmaya yeltenen hareketlerini duymazlıktan geliyorlar? Komünizmle mücadeleyi dernek kurmak şeklinde kabul eden düzen düşkünleri, yine, nasıl oluyor da, bunlara karşı örgütlenmeyi akıllarına getiremiyor ve hattâ hattâ, bu gibi teşebbüsleri küçümsemekle de yetinmeyip, bunları âdeta müsamaha ile karşılıyorlar? Şaşıyorum; kırk yıllık CHP'yi bile fazla sola kayma tehlikesinden koruma endişesini duyacak kadar titizlik gösterenler, İslâm devleti kurma beyannameleri dağıtılırken, böyle açık bir anayasa ihlâli teşebbüsü karşısında nasıl oluyor da susuyorlar, atatürkçülüklerini ilân etme lüzumunu duymuyorlar?

Dünyanın birçok ülkesinde ne miktar komünist bulunduğu, tahmini de olsa, bilinir. Hazır, "Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanun Tasarısı" TBMM'ne getirilirken, Türkiyede aşırı akımların sağdan mı, yoksa soldan mı daha kuvvetle estiğini, hangi kanun dışı akımın daha fazla örgütlendiğini, bunların bugüne kadar ne gibi teşebbüslerde bulunduklarını ve yine, bugün Türkiyede, tahminen, ne miktar komünistle ne miktar nurcu, Süleymancı, ticani, ümmetçi ve saire bulunduğunu bilmekte fayda vardır. Gerçek tablo ve bugünkü mücadelenin içyüzü, öyle sanıyorum ki, o zaman bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacaktır.

Jale CANDAN

T İ Y A T R O

Almanya

Münihte "Anna Boleyn"

Para ve sanat özgürlüğü... İşte, alman tiyatrosunun iki ana desteği! Lûtfi Ayın gezi izlenimlerinin sonuncusu olan aşağıdaki yazıda türk eğitim ve *sanat ilgililerini derin derin düşündürecek çok şey bulunmak tadır.*

Münihte ilk gittiğim temsil, Devlet Operasında o gece verilen "Anna Boleyn" oldu. Gaetano Donizetti'nin, konusunu İngiltere tarihinden aldığı bu opera, Kral VIII. Henry'nin -canına kıydığı- ikinci karısının hazin hikâyesini canlandırmaktadır ve Batı sahnelerinde uzun zaman ihmal edildikten sonra, 1965'de Glyndebourne Festivalinde Leylâ Gencer tarafından başarıya ulaştırılalıberi, sık sık oynanır olmuştur. Heinrich Bender'in orkestra yönetiminde, Hans Hartelb'in rejisi ve Ekkehard Grübler'in dekor ve kostümleriyle, o azametli sahnede, çok ihtişamlı bir "Anna Boleyn" gördük. Almanlar operayı müzikal bir dram olarak oynamıya, vokal icranın yanısıra dramatik icraya, aynı derecede, önem vermeğe itina ediyorlar, çok daha etkili sonuçlar da alıyorlar. Gördüğüm temsilde, esere adını veren Anna'yı Annelie Waas, VIII. Henry'yi Kieth Engen, Jeanne Seymour'u Dagmaar Naaf, Lord Percy'yi de Prag Devlet Operasından misafir sanatçı Heinrich Capek oynuyorlardı. Sonuncusu gibi, topluluğun içinde başka uluslardan belki birkaç sanatçı daha var. Ama hepsi aynı müzik ve reji üslûbunun potasında erimişler, kaynaşmışlar, bir "bütün" olmuşlar. Vokal ve dramatik ifade bakımından elde ettikleri müzikalite temsilin en başarılı yönüydü.

Goethe ve Ionesco

Münihin çok canlı bir tiyatro hayatı da var. Bu canlılığı yaratan irili ufaklı 12'den fazla tiyatronun başında, dünyaca tanınmış Bavyera Devlet Tiyatrosu "Residenztheater" geliyor. Şimdi Helmut Heinrichs'in yönettiği bu tiyatroda, alman klâsiklerinin yanısıra, Claudel'in "Le Soulier de Satin"i, Marguerite Duras'nın "Bütün gün ağaçlardaki gibi, modern oyunlar da sahneye konuluyor. Nitekim, ertesi akşam, en klâsik alman oyunlarından biriyle çağımızın en modern fransız oyunlarından birini, ayni sahnede, birbiri ardından seyrettim: Goethe'nin "Suç Ortakları" -"Die Mietschuldigen"- ile Ionesco'nun "Saldalyeler"ini. Belli ki Residenztheater'in uyanık intendant'ı, alman seyircisine, yeni tiyatro akımlarını, bu akımların en başarılı örneklerini tanıtmanın gerekliliğine inanmış. Bu konuda cesaretli bir denemeye de girişmiş: eskiyle yeniyi yanyana sunmak, dünün tiyatrosuyla bugünün tiyatrosu arasındaki farkları, aynı temsil gecesinde, görmek ve bir kıyaslama yapmak fırsatını seyirciye vermek...

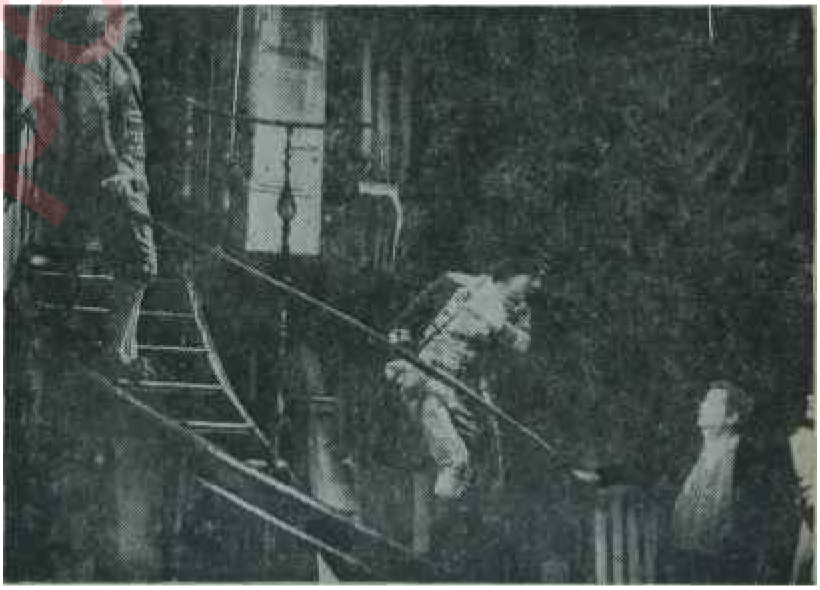
Bu kıyaslama, şüphesiz, her zaman çağdaş tiyatronun lehinde olmuyor. Alman seyircisi, genellikle, geleneksel tiyatroya bağlı. Bunu, o gece benimle beraber temsili seyreden, genç hanım mihmandarımın "Sandalyeler" karşısındaki tepkisinden açıkça anlıyordum. Goethe'nin, okul çağındanberi kimbilir kaç defa gördüğü, o tatlı komedisinin yanısıra böyle "saçma" bir oyuna nasıl yer verilebildiğine şaşıyordu! Ama, asıl mesleği kimyacılık «an zarif mihmandarımın gösterdiği tepkiye ben hiç şaşmadım. Tiyatroya özel bir merakı olmadığı gibi, yeni akımlarla, yeni yazarlarla hiç ilgilenmemişti. Kendisine, Ionesco'nun tiyatrosunu, bu trajik farsla yaptığı "kara mizah"ı ve duyurmak istediği beşerî dramı anlatınca biraz yumuşadı.

Goethe'nin "Suç Ortakları"nda Sophie'yi oynayan Elisabeth Ortn ile Alceste'i oynayan Martin Benrath, "Sandalyeler"de yaşlı kadın» la yaşlı erkeği oynuyorlar. Birincisi, Viyanadaki Burg Tiyatrosunun ünlü yıldızlarından Paula Wesseley'in büyük kızı olan bu iki genç sanatçı her bakımdan biribirine zıt, bu rollerde -iki eserde de Hans Lietzau'un yönetiminde- büyük ustalık gösteriyorlar. Residenztheater'in geniş sahnesi de, mükemmel dekor, ışık imkânlarıyla, her iki oyuna, sahne düzeni bakımından en elverişli ortamı sağlamış oluyor.

"Kammerspiele"de avant-garde

Münihin Şehir Tiyatrosu Kammerspiele, bütün Almanyada, çağımızın en önemli sorunlarını işleyen fikir eserlerini oynamakla, bu eserleri çok üstün rejilerle sahnesine çıkarmakla ün salmıştır. Unutmamak gerekir ki Hans Schweikart, İkinci Dünya Savaşından sonra, tam onyedi yıl bu tiyatronun intendant'lığını yapmış, Dürrenmatt'ın ilk eserlerini dünyaya oradan tanıtmış, alman seyircisine fransız ve anglosakson tiyatrosunun en yeni örneklerini sunmuş, bu tiyatroyu savaş sonrası Almanyasının en ileri seviyeli avant-garde tiyatrosu haline getirmiştir.

Şimdi August Everding'in yönetiminde çalışan Kammerspiele'nin bir. de küçük sahnesi, Werkraumtheater'i var. Burada, son haftalarla

Münihteki Residenztheater'de "Suç Ortakları"
Kuşaktan kuşağa aktarılan Goethe

en çok sözü edilen oyunu, Slovamir Mrozek'in "Tango"su oynanmış. Ne yazık ki programda olmadığı için onu göremiyoruz. Ama bu akşam, Werkraumtheater'de bir başka ilginç oyun var: Rus asıllı amerikan yazar Arkady Leokum'un "Dostlar"-la "Düşmanlar"ı. 1915 doğumlu olan yazar, bolşevik ihtilâli sırasında, beş yaşındayken, annesiyle beraber Amerikaya sığınmış. Orada öğrenim görmüş, uzun yıllar reklâm bürolarında çalışmış, neden sonra da oyun yazmayı denemiş. Birer perdelik bu iki kısa oyunda Amerikadaki öğretmen öğrenci ilişkilerini, çok realist bir açıdan işliyor. Her iki oyunun da başrolünü Helmut Qualtinger çapında bir sanatçının oynaması -ve nefis iki kompozisyona kavuşturması Münihin avant-garde tiyatro seyircisini, özellikle gençleri, akın halinde bu tiyatroya çekiyor.

Münihte daha 10'dan fazla tiyatro var. Yirmi yıldır bulvar komedilerinde ihtisas yapmış olan "Die Kleine Komödie" de bunlar arasında. Ama hepsini, herşeyi görmeğe -ne yazık ki- imkân yok.

Özet halinde sonuç

Almanyanın sekiz şehrinde iki hafta süren bu tiyatro gezisinden sonra, edindiğim izlenimleri şöyle özetleyebilirim:

Almanlar tiyatroyu yalnız aydınlara, yalnız büyük şehirlerin mutlu azınlıklarına seslenen bir "zevk", bir "eğlence" aracı olmaktan çıkaralı **çok** olmuş. Tiyatro ve müzik, şimdi, kültür hayatlarının vazgeçilmez "ihtiyaç"lanndan biri halına gelmiş. Yedisinden yetmişine bütün alman halkının yararlandığı 190 tiyatrosu, 60 operası, hemen her şehrindeki orkestraları ve konservatuvarlarıyla, sahne ve müzik sanatlarının bu kadar yaygın, devlet eliyle bu **kadar** iyi teşkilâtlandırılmış olduğu bir başka ülke daha gösterilemez. Almanların tiyatroya verdikleri önem, üniversitelerine verdikleri önemden hiç farklı değil.

Bu halk üniversitesinin görevini lâyıkıyla yerine getirebilmesi için Federal Alman Devleti iki şeyin, gerekli olduğunu anlamış: Para ve sanat özgürlüğü. Gişe gelirine belbağlayan ve sanat özgürlüğüne sahibolmıyan bir tiyatrodan pek hayır **gel**miyeceği için, ikisini de cömertçe vermiş. Devlet ve belediyelerin tiyatroya ayırdıkları yıllık ödenek 450 milyon markı aşıyor. Bunlara, en küçüğü 10, en büyüğü 50-60 milyon marktan eksiğe malolmıyan ve yıldanyıla sayıları artan yeni tiyatro binalarını da eklemek lâzım. Sanat

1 Piyes gördüm

Ankara Sanat Tiyatrosunda "72. Koğuş"

Tiyatro edebiyatımızın "Ayak takımı arasında"sı

Oyun : "72. Koğuş"; oyun, 2 bölüm.
Yazan : Orhan Kemal.
Tiyatro : Ankara Sanat Tiyatrosu.
Sahneye koyan : Asaf Çiyiltepe.
Dekor - Kostüm : Osman Şengezer.
Müzik : (Besteleyen ve çalan) Aşık Mahzun!.

Oynayanlar : Ayberk Çölok (Kaptan), Türker Tekin (Berbat), Çetin Ömer (Kaya Ali), Erkan Yücel (İzmirli), Râna Cabbar (Kara), Nihat Ziyalan (Tavukçu), Recep Emregül (Leşçi), Birakın Özdemir (Bobi), Tunca Yönder (Sölezli), Elif Türkân Çölok (Fatma), Serap Tayfur (Nedime), Celile Toyon (Zeliha) v.s.

Konu : Denilebilir ki, "72. Koğuş", ünlü romancı Orhan Kemali, "İspinozlar" ve "Murtaza" denemelerinden sonra, kesin olarak tiyatroya kazandırıyor. Yazarın, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Bursa Cezaevinde geçirdiği günlerin çilesini yansıtan uzun hikâyesinden -yeni bir biçimle- oyunlaştırdığı eser, toplum düzeninin kötü yollara sürüklediği, çok ilkel bir infaz sisteminin de, "yola gelsinler" diye kapatıldıkları cezaevlerinde büsbütün yoldan -ve çileden- çıkardığı zavallıların korkunç dünyasını tanıtıyor seyirciye. Yokluğun, pisliğin, açlığın ve umutsuzluğun kemirdiği, bir avuç izmarit için kıyasıya dövüşüldüğü, kumarın, kaba kuvvetin ve düzenbazlığın, dışardaki kadar hüküm sürdüğü "Âdem Baha'lar Koğuşu", insanoğlunun en koyu sefalet içinde bile birbirini sömürme tutkusunun ibret verici tablosunu sunuyor. Bu karanlık tabloyu aydınlatan tek ışık, kan dâvası yüzünden buraya düşmüş olan Rizeli Kaptanın, bütün o yitiklere, o ayaktakımına herşeye rağmen insan olduklarını hatırlatan sıcak soluğudur. Zorba Berbatın, zar oyununda, don - gömlek bıraktığı Kaptan, Fatmanın düşüne daldığı pencere önünde donar, taş kesilirken 72. Koğuşta ölmüş birşey, insanlık duygusu, dirilecek, şahlanacak ve Berbat'ı haklıyacaktır.

Beğendiğim : Orhan Kemalin, yalın realizmini zedelemeden oyununa katmayı başardığı şiirli idealizm: kişilerine -hikâyeden sahneye çıkarırken- verdiği çok daha canlı yüzler. Asaf Çiyiltepenin, eserdeki keskin dram ve hiciv unsurlarını gölgelemeden, diyalogun renkli ve beşeri mizahını duyuran ölçülü, dengeli rejisi. Bu reji sayesinde eserin kuvvetle beliren ünanimizmi. Başta Ayberk Çölok, Türker Tekin ve Erkan Yücel olmak üzere bütün oyuncuların ahenkli takım oyunu. Şengezerle Mahzunînin havayı tamamlayan güzel dekorlarıyla tatlı ezgileri.

Sonuç : Bu oyunla tiyatromuz "Ayak Takımı Arasmda"sını kazanmış oluyor. Doğrusu, Ankara Sanat Tiyatrosu için büyük başarı.

Lûtfi AY

özgürlüğüne gelince: bu demokrasi çağında, her alman tiyatrosunun başında, adına General İntendant dedikleri, bir taçsız kral var. Bu kral, sözleşme süresi içinde, tiyatrosunu, kadrosunu, bütçesini dilediği gibi yönetiyor, değerli bulduğu her oyunu repertuvarına alıp oynuyor, en küçük bir müdahaleyle de karşılaşmıyor. Müdahale, ancak sözleşmesinin süresi bittiğinde, gösterdiği başarıya veya başarısızlığa göre, işbaşında bırakılmasına veya bırakılmamasına karar verileceği zaman söz konusu olabiliyor.

Devlet - Tiyatro ilişkilerinin bu düzenli işleyişinde halkın tiyatroya duyduğu yakın ilginin elbette büyük payı var. 60 milyonluk Almanyada 20 milyonluk bir seyirci topluluğu, çok güçlü bir kamuoyu demektir. Devlet kadar tiyatro intendant'ları da, her zaman, onun eğilimlerini hesaba katmak zorundadırlar.

Alman tiyatrosunun bu niceliği yanında niteliğine de değinmek isterim. Almanlar tiyatroyu, ötedenberi, en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün görevlerin, yetki ve yeteneklere göre paylaşıldığı ortaklaşa bir çalışma anlayışı içinde en iyi sonuçları veren bir sanat olarak benimsemişlerdir. Endüstrilerinin de temel ilkesi olan bu anlayış, onları tiyatroda çok disiplinli bir çalışma düzenine sokmuş. Bu düzen içinde "yıldız" tiyatrosuna yer olmadığı gibi, bir tek aktörün bütün topluluğu gölgeleyerek sivrilmesine de imkân yok. Ama bu sistem, en küçük rollere de en büyük roller kadar önem verilen bu kollektif çalışma, güçlü yöneticilerin yetişmesini sağlıyor, güçlü oyuncuların yetişmesini de engellemiyor.

Alman tiyatrosunun bir özelliği -ve çekici yönü-, ödenekli tiyatrolar kadar özel tiyatroların da, "repertuvar tiyatrosu" sistemini benimsemiş olmaları. Bina, atelye ve teknik imkânların zenginliği sayesinde uygulanabilen bu sistem, seyirciye -aynı tiyatroda- her akşam başka bir oyun görebilmek fırsatını, yöneticilere ve sanatçılara da geniş bir repertuvar içinde, nöbetleşe çalışmak, kabiliyetlerini göstermek imkânını veriyor.

Repertuvar konusuna gelince: Alman tiyatroları, geleneklerine bağlı kalarak, milli repertuvarı ihmal etmiyorlar. Onun için, sahnelerine çıkarılan oyunların, ortalama, üçte ikisi alman oyunlarıdır. Bunların başında da klâsikler geliyor. "Deutscher Bühnenverein"ın geçen mevsim oynanan eserler üzerine yayımladığı bir istatistiğe göre, alman sahnelerine çıkarılan 1300 çeşitli oyun içinde en çok oynanan klâsikler Kleist ile Lessing'dir. Kleist'ın "Kırık Testi"si 23 tiyatroda 527 defa, Lessing'in "Minna von Barnhelm"i de 22 tiyatroda 516 defa oynanmış. Geçen mevsim başta giden Heinar. Kipphardt'ın "Oppenheimer Olayı" 15 tiyatroda 289 defa oynanarak onbeşinci sıraya düşmüş. Arthur Miller'in 21 tiyatroda 435 defa oynanan "lncident a Vichy"si ise dördüncü sırada yer alıyor.

Geçen mevsim içinde eserleri 1000 defadan fazla oynanan yazarlar da sırasıyla şunlar: Shakespeare, Schiller, Brecllt, Moliere, Bernard Shaw ve Lessing. İstatistikte, çağdaş tiyatronun öncüleri olarak, şu yazarların eserleri görülüyor: Sternheim, O'Neil, Çekhov, Ibsen, Giraudoux, Schnizler ve Garcia Lorca. Eserleri oynanan çağdaş yabancı yazarlar da şunlar: Jean Anouilh, Art hur Miller, Sartre, Saunders, Beckett ve Albee. Alman diliyle yazan yazarlara gelince, bunlardan en çok oynanan Dürrenmatt, sonra sırasıyla, Heinar Kipphardt, Peter Weiss, Max Frisch, Kari Witlinger ve Peter Hacks geliyor.

Kammerspiele'de "Dostlar"
Qualtinger'in çizdiği öğretmen tipi

Hisseden kıssa

Alman tiyatrosundan örnek alacağımız çok şey var. Hepsini burada sıralamıya, anlatmıya imkân yok. Ama en gerekli gördüklerimi söylemeden bu yazıları bitirmek istemiyorum.

Başta tiyatro okulları ve binaları geliyor. Tiyatroyu gerçekten bütün yurda yaymak istiyorsak, sahnelerimizin -daha bugünden- ihtiyacı olan oyuncu, yönetici, dekorcu, hattâ sahne teknisyeni kadrolarını yetiştirecek yeni tiyatro okulları açmak zorundayız. Yalnız Ankaradaki Devlet Konservatuvarı, gündengüne artan, bu ihtiyacı, bugünkü şartlar içinde karşılayamamaktadır.

Bina ihtiyacı da, okul ihtiyacı kadar önemli. Almanyada aynı topluluktan yararlanan ayrı ayrı şehir tiyatroları, operaları var. Ama aynı bina içinde, iki ayrı idare altında, aynı sahneyi, aynı atelyeleri paylaşan bir tiyatro ve opera topluluğu yok. Bundan başka, henüz devamlı bir topluluğu olmıyan tiyatrolar yapılıyor. Son örneği, güney Almanyadaki Worms şehrinde, üç yılda 11 milyon mark harcanarak yapılan "Spiel-und Fetshaus". 840 kişilik bu tiyatroda başka şehirlerden, hattâ Avusturya, İsviçre gibi komşu ülkelerden sıra ile gelecek onyedi topluluk temsiller verecek. Her boyda eser oynayabilecek teknik tesisleri olan böyle tiyatrolara kavuştukça birçok şehirlerimizde almanların yaptığı gibi misafir topluluklarla devamlı bir tiyatro faaliyetine girişmek daha kolay olacaktır.

Ama biz, daha bir İstanbul operasını, bir İzmir tiyatrosunu bitirip ortaya çıkaramadık. Ankarada, Opera ile Tiyatroyu ayırdık, ama yeni bir opera veya tiyatro binasına ihtiyaç olduğunu düşünmek bile istemiyoruz. İstanbuldaki tarihî Şehir Tiyatrosunu, bu eski sanat ocağımızı, hâlâ -her yanı gacır gucur ötenо salaştan kurtaramadık.

Millî Eğitim Bakanlığında kurulan Kültür Müsteşarlığına düşen bellibaşlı görevlerden biri, belki de en önemlisi, tiyatromuzun başta gelen bu ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır.

Lelocuh "La Femme Spectacle"ı çeviriyor
Yeni sinema işbaşında

Filmcilik

Yeni sinema

İster Kanadada "Candid Eye-Saf Göz", "Innocent Eye - Masum Göz" adını alsın, ister Birleşik Amerikada "Underground Cinema Yeraltı Sineması", "Direct Cinema - Dolaysız Sinema", "New American Cinema - **Yeni** Amerikan Sineması", "New York School - New York Okulu" adını; ister Brezilyada "Cinema **Novo** - Yeni Sinema" densin, ister Fransada "Nouvelle Vague - Yeni Dalga", "Cinema Verite - Gerçek Sinema" olsun; ister İngilterede **"Free** Cinema - Özgür Sinema", İtalyada "Cinema libero - Özgür Sinema" adını takınsın... Rivayet muhtelif ama, maksut bir; çünkü hepsi dönüp dolaşıp "yeni sinema"ya varıyor. "Yeni sinema" **veya** "Genç sinema"... Zira bu sinemanın bir temel özelliği yeniliği ise, bir temel özelliği de gençliğidir. Yeni sinemanın en kısa tarifi de "gençlerin gençler üzerine gençler için sineması"dır.

Birkaç yıl var ki, dünyanın dört bucağındaki ülkelerde sayıları yüzleri aşan genç sinemacılar - kanadalılar, brezilyalılar, amerikalılar, ruslar, çekler, polonyalılar, macarlar, yugoslavlar, yunanlılar, ingilizler, İtalyanlar, Cezayirliler, senegalliler, ispanyollar...- hepsi aynı anda film çevirmeğe başladılar; tıpkı on yıl kadar önce Fransada düzinelerle genç yönetmenin ayni anda ortaya çıkışının yol açtığı "yeni dalga" gibi... Ama bu seferki "yeni dalga" bir ülke çapında değil, bir gezegen çapındaydı.

XX. yüzyılın son üçte biriyle birlikte ağırlığını duyuran yeni sinema, ayni zamanda, bu dönemin görünüşteki bölünmüşlüğünün aksine, ortak davranışları, ortak duyguları, ortak tepkileri olan yeni bir kuşağın varlığını ortaya koyuyordu. Öyle ki, "Karl Marx'ın çocukları" **ile** "Coca-Cola'nın çocukları" veya "az gelişmişliğin çocukları", komünist enternasyonalinden, sosyalist enternasyonalinden sonra bir genç sinemacılar enternasyonali meydana getirmektedirler. Gerçi yeni sinemada ayrı özellikler de vardır; meselâ bir bütün olarak ele alındığında "Coca-Cola çocukIarı"nın sineması -ki Batı dünyası, "hür dünya" denilen topluluğun sinemasıdır- bir bunalım, sıkıntı sinemasıdır; "az gelişmişliğin çocukları'nın sineması -ki Üçüncü dünya, "az gelişmiş ülkeler" denilen topluluğun sinemasıdır- bir umut, iyimserlik, mücadele sinemasıdır; "Karl Marx' ın çocukları"nın sineması -ki Doğu Bloku, "Komünist blok" denilen topluluğun sinemasıdır- birer yanıyla yukarıdaki birbirine karşıt sinemaların özelliklerini taşıyan bir sinemadır ama, hepsinin ortak yönü, yaşadıkları çevreyi tanımak, başkalarına tanıtmak, bu çevrenin katılıklarına başkaldırmak, geleneksel sinemaya karşı çıkmaktır.

Nedenler

Yeni sinemanın kaynakları çok değişik, çok **çeşitlidir.** Ama hepsi, iki **büyük** değişikliğin sonucuna bağlanabilir: Savaştan sonraki dün-

yanın değişmesi, savaştan sonraki sinemanın değişmesi.

Savaştan sonraki dünya, toptancı düzenden demokratik düzene; soğuk savaştan barış içinde yanyana yaşamağa; iki blokta kutuplaşmaktan blokların dağılmasına; büyük, fakat eskimiş, yaşlı ülkelerin egemenliğinden küçük, fakat canlı, genç ülkelerin ağırlıklarım duyurmalarına; komünist - kapitalist çatışmasından gelişmiş - gelişmemiş ülkelerin çatışmasına yönelmekteydi. Bir yandan da yirmi yıllık kısa süre içinde nükleer çağ, uzay çağı, -bir de sinema yönünden önem taşıyan- televizyon çağı, peykler yardımıyla haberleşme çağı gibi, büyük teknolojik gelişmeler yer alıyordu.

Sinema, bu değişikliklere paralel olarak, savaştan sonra köklü dönüşümlere uğradı. Her şeyden önce, sinema, birkaç büyük ülkenin tekelinde olmaktan çıktı. İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar zaman zaman üç büyüklerden -Birleşik Amerika, Fransa, Sovyetler Birliği - veya üç küçüklerden -Almanya, İtalya, İngiltere- birinin ya da birkaçının egemenliğinde geçen sinema tarihi, savaştan sonra bağımsızlığına kavuşan hemen her ülkede gelişti, hattâ yeni ve küçük ulusal sinemalardan çoğu sinema sanatında eski, büyük sinemalardan daha büyük başarı göstermeye başladılar. Nitekim savaşın sona ermesiyle birlikte İtalyada yenigerçekcilik akımıyla dikkati çeken ilk ulusal sinemayı Meksika, Japonya izledi. Doğu Avrupa ülkeleri ve İsveç bunlara katıldı. Son olarak Lâtin Amerika ülkeleriyle, yakın zamana kadar sinemaya kapalı kalmış olan Afrika ülkeleri bunları izledi. Uluslar arasındaki sinema alışverişi -ticaret ve kültür alışverişi olarak- büyük bir hız ve gelişme gösterdi. Sayıları her yıl biraz daha artan uluslararası festivaller, en uzak ve küçük ülkelerin bile seslerini duyurabilmelerini sağladı. Başlangıçta büyük ülkelerin sinemasını adamakıllı sarsan televizyon, gerek televizyonda film, gerekse televizyon filmi yoluyla sinemanın dağıtım, teknik ve estetiğini büyük çapta etkiledi. Hepsinden önemli ve hepsinin sonucu olarak, sinema kültürü gün geçtikçe daha yaygın hale gelmeğe başladı, Bunun sonunda sinema, bir yandan gittikçe daha çok sayıda genç sanatçının anlatım aracı olduğu gibi, bîr yandan da bu genç sanatçıların çalışmalarını besliyebilecek yetişmiş bir seyirci topluluğu ortaya çıktı. Sinema tekniğindeki bazı ilerlemeler de yeni sinemanın işini kolaylaştırdı. Meselâ film duyarlığının artması, sinemacının dışarda, içerde, her çeşit hava şartında, aydınlatmaya fazla bağlı kalmaksızın çalışmasını sağladı. Son derece küçük, hafif alıcıların yapılması sinemacıya büyük bir rahatlık, hareketlilik getirdi. Ses alma araçlarının gelişmesi, seslendirmeyi bir sorun olmaktan çıkardı.

Kaynaklar

Yeni sinema, geleneksel sinemaya karşı çıkıyordu ama, bu durum yeni sinemanın kendinden önceki sinemanın zengin tecrübesinden yararlanmasına egel olmadı. Özellikle yeni sinemanın en büyük niteliği olan gerçekçiliği, sinemada daha önceki bütün gerçekçi akımlardan unsurlar almaktadır: Dziga Vertovun, sinemaya aykırı saydığı bütün unsurları bir yana atıp, alıcısını sokaklarda, fabrikalarda, okullarda, evlerde, alanlarda gezdirerek çalıştırmasından meydana gelen 1920'lerin "Sinema - Göz"ü bunlardan biridir. Sovyet sinemasının, çevresini değiştirmek için tabiatla mücadele eden ve çevresiyle birlikte kendisi de değişen insanı anlatan gerçekçiliği bir başkasıdır. Yalnız kendi toplumlarım değil, yeryüzünün bütün toplumlarım ilgilendiren bellibaşlı sorunları insancıl bir açıdan ele alan, bu sorunların mutlaka çözülmesi gerektiğine seyircileri kandırmağa çalışan ingiliz belgeci okulu bir başka kaynaktır. Bu sayılan gerçekçi akımların tecrübelerini savaş-öncesi, savaş-içi ve savaş-sonrası italyan toplumunun yaşayışına uygulayan italyan yeni - gerçekçiliği yine bir başka kaynaktır. Televizyonun, günlük gerçekleri, meydana geldiği anda, "dumanı üstünde" veren tekniği, savaş - sonrasının ortaya çıkardığı yeni bir kaynaktır. Vertovun "Sinema Göz"ünü, televizyonun tekniğini, "röportaj film" ile "etnografik film" çalışmalarını birleştirerek 1960'larda ortaya çıkan "sinema - gerçek" de yeni bir kaynaktır.

Yeni sinema, gerçekçiliğe ayırdığı bu Önemli yerle nesnel -objektif- bir nitelik göstermektedir. Ama bu kuru bir gerçekçilik değildir; çünkü sanatçının görüş ve duyuşuna da büyük bir yer ayırmakta, sa-

(AKİS: 136)

natçının üslûbuna da "aslan payı" vermektedir. Bu bakımdan ele alındığı vakit, yeni sinemanın bir kaynağı daha ortaya çıkmaktadır. Bu kaynak, aynı zamanda Fransadaki "yeni dalga"ya da bir bakıma çıkış noktası olan "alıcı - kalem" görüşüdür. Fransız yönetmen Alexandre Astruc'ün daha bundan yirmi yıl önce ortaya attığı bu görüş, alıcının -yani sinema makinesinin- kalem yerine geçmesi, sinemacı tarafından bir kalem kadar rahatlık ve kolaylıkla kullanılmasını öngörüyordu. Nitekim, yukarıda da görüldüğü gibi, sinema tekniğindeki ilerlemeler Astruc'ün bu dileğini, tam değilse bile, bir dereceye kadar gerçekleştirmişti. Yeni sinemacılardan çoğu, "el kadar" alıcılarını kendileri yüklenip -boyunlarına asıp-, filmlerini istedikleri yerde meydana getirmektedirler. Böylelikle, eski sinemanın bütün dekor, stüdyo, aydınlatma, akustik... gibi bağlarından 'kurtulan sinema makinesi, yalnızca sinemacının duygu ve düşüncelerine bağlı kalmaktadır.

(Basın A: 20248) — 132

Çıkışlar

Bütün bunlar, aynı zamanda, yeni sinemanın geleneksel sinemanın hangi unsurlarına karşı çıktığını da ortaya koymaktadır: Stüdyo teknikleri, yapma dekorlar, makiyaj, yıldız sistemi, geniş bütçeli filmler... Ama yeni sinemanın geleneksel sinemada asıl karşı çıktığı şey, bu teknik ve malî yönlerden çok, estetik yöndedir. Bu da her şeyden önce, geleneksel sinemanın klâsik dramatik yapısına karşı çıkıştır. Geleneksel sinemanın bütün çabası, bir hikâye anlatmağa, bir konu düzmeğe yönelmektedir. Geleneksel film, belli bir konuyu ele alır, konunun önemli bir noktasından yola çıkar, konu ilerledikçe ortaya düğümler atar, sonra bu düğümleri çözüp hikâyeyi bir sonuca ulaştırır, aynı zamanda "kıssadan hisse" çıkarır. Tâ Aristodanberi konulmuş temele göre, geleneksel sinemanın dramatik yapısının bir başı, bir ortası, bir de sonu vardır. Yeni sinema en çok bu çemberi kırmakla dikkati çekmektedir. Yeni sinema, hayatin günlük akışı içinde, herhangi bir noktadan yola çıkmakta, bu akışı bütün tabiîliğiyle yansıtmağa çalışmaktadır. Bu akış içinde, geleneksel sinemada olduğu gibi mutlaka büyük olaylar, önemli durumlar, olağanüstü davranışlar yer almamaktadır. Tersine, günlük yaşayışta en çok rastlanılan küçük küçük, bazan anlamsız sayılabilecek davranışlar en büyük yeri tutmaktadır. Filmin bitiş noktası da, başlangıç noktası gibi, kahramanın hayatının herhangi bir noktasıdır.

Yeni sinemanın geleneksel dramatik yapıyı altüst eden bu tutumu ele alındığı vakit, ortaya yeni kaynaklar çıkmaktadır. Bu kaynaklar da, kendileri de yeni sinemadan önce yeni sinemayı yaratan ve yaşlan şimdi oldukça geçkin olmakla birlikte bu çeşit sinemanın en önemli eserlerini ortaya koyan Michelangelo Antonioni ile Resnais'dir. Nasıl Eisenstein'ın "Potemkin'iyle -1925- birlikte sinema eski sinema olmaktan çıkmışsa, Orson Welles'in "Yurttaş Kane"inden 4941- önceki sinema ile sonraki sinema nasıl birbirinden ayrılmışsa, Resnais'nin "Sevgilim Hiroshima"sı -1959- ile Antonioni'nin "Macera"sı -1960- ve bunları izliyen filmlerinden sonra sinema artık eski sinema değildir.

yuvanızda ARÇELİK saadetinizin anahtarıdır

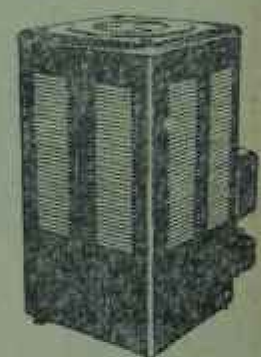
ARÇELİK
SAADETİNİZİN ANAHTARI

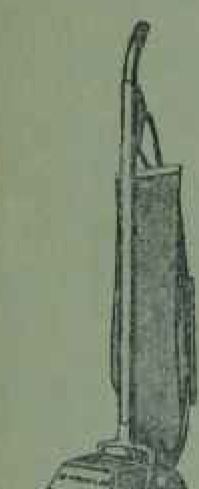
Arçelik Buzdolabı
Günümüzün bütün yeniliklerini birarada yalnız Arçelik buzdolaplarında bulabilirsiniz. Her ailenin ihtiyacına göre etüd edilmiş modeller - En zengin çeşit - En uygun ödeme kolaylığı.

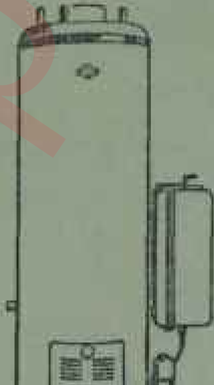
Arçelik Çamaşır Makinası
Otomatik sıkmalı, santrifüj kurutmalı ve kollu 3 model - Bütün modeller dünyanın en tanınmış markaları tarafından kullanılan ve çamaşırı yıpratmadan tam bir yıkama temin eden modern "hydro-brasseur" sistemi ile mücehhezdir

Arçelik Gaz Sobası
Her damla yakıttan azami tasarruf sağlıyan, karbüratörlü, 3 ayrı boyda 3 ayrı model - Yuvanıza kaloriferin sıcaklığını ve rahatını getirir - Evin dekorunu tamamlıyan şık ve zarif bir mobilya vazifesi görür.

Arçelik Elektrik Süpürgesi
Halı ve döşeme temizliği için rakipsiz bir süpürge - Mükemmel bir emme gücü - Hafif ve kullanışlı - Elektrikten tasarruf sağlar - Evin her köşesinin temizliği için zengin aksesuvarı vardır

Arçelik Termosifonu
Mutfağınızın, lâvabonuzun, banyonuzun devamlı olarak bol sıcak su sağlar - Fevkalâde ekonomiktir - Gaz yağı ile çalıştığından odunun ve kömürün kiri bahis konusu değildir - Su tazyikindeki değişiklikler çalışmasına tesir etmez.

Arçelik Ocağı
Mutfağınızda rahatınızı ve pişirdiklerinizin daha lezzetli olmasını sağlıyan pratik bir Arçelik mamulüdür - Güzel ve modern hatları vardır - Yüksek randıman - Muntazam alev - Bilinen Arçelik kalitesi